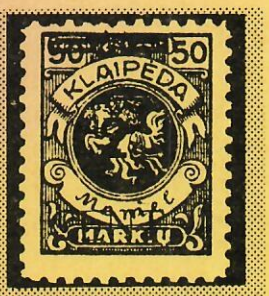
filatelistengroep

Het Baltische Gebied

FILATELISTENGROEP "HET BALTISCHE GEBIED"

Adressen en andere gegevens:

Eerste voorzitter:
R.W. van Wijnen,
Groenendaal 31B,
3011 SL Rotterdam.
tel. 010 - 4140859

Tweede voorzitter, tevens eindredacteur:
S. Reurich,
Bremstraat 80,
6813 EN Arnhem,
tel. 085 - 512498

Secretaris, tevens penningmeester:
A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 05255 - 3124

Lidmaatschap:
f 20,– per jaar.

Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding *f* 10,– gevraagd naast het lidmaatschapsgeld. Voor leden buiten de Benelux bedraagt het lidmaatschap *f* 30,– per jaar. Dit in verband met de hoge portokosten.

Losse nummers: Losse nummers van het blad (voorzover nog voorradig) zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor *f* 7,50 per stuk, verhoogd met de portokosten. Kopieën van oudere exemplaren, voorzover voorradig, zijn verkrijgbaar à *f* 5,– per stuk, eveneens verhoogd met de portokosten.

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v. Filatelistengroep 'Het Baltische gebied' te 't Harde.

Volgende bijeenkomst: zaterdag 2 mei 1992 in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen. Aanvang: half elf 's ochtends.

Is uw adressering correct?
Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.
Wij willen graag voor een correcte verzending zorgdragen!

Het Baltische Gebied,
Nr. 19, december 1991

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

onderwerp:	*auteur/bron:*
Contributie 1992	A. de Bruin / 3
Ledennieuws	3
Erratum	4
Advertenties	4
Beste mensen	R. van Wijnen / 7
Verslag van de bijeenkomst van 28 september 1991	J. van Heeswijk / 8
Verslag van de bestuursvergadering van 16 november '91	R. van Wijnen / 10
De geschiedenis van Litauen op de postzegels	J.H. van Peursem / 12
Litouwen: een terugblik op 18 maanden verwarring	I.J. Steyn / 22
Litouwen: de eerste twee emissies	I.J. Steyn / 31
De Berlijnse drukken	A. de Bruin / 36
De postzegels van Midden-Litouwen	A. Laszkiewics / 54
De Letse SS-eenheden tijdens de Tweede Wereldoorlog	R. van Wijnen / 77
Een mooie ... Uit Kuressaare, 1938	R. van Wijnen / 85
Ontvangen, gelezen en te lezen	87
Nogmaals: Letse luchtpost	R. van Wijnen / 88

Contributie 1992

De secretaris/penningmeester wijst erop dat het nu een uitstekende tijd is om de contributie over het jaar 1992 te betalen. U weet dat wij een vereniging (in officiële zin) zijn die werkt op 'non profit'-basis. Dat wil zeggen dat het zeker niet onze bedoeling is een buitensporig banksaldo op te bouwen, laat staan een vorm van winstbejag na te streven. Wel moeten wij er zorg voor dragen steeds zoveel geld in kas te hebben, dat wij onze doelstellingen kunnen halen, Dat wil onder andere zeggen dat wij twee keer per kalenderjaar een filatelistisch verantwoord, representatief blad willen uitgeven. Daarnaast willen wij op een aansprekende wijze informatie verstrekken over ons verzamelgebied aan hen die daarom vragen. Dat alles kost geld (denk met name aan de portokosten). In dat licht gezien kunnen wij het ons niet permitteren dat lidmaatschapsgelden te laat worden afgedragen. Na deze belerende woorden wenst ook uw penningmeester u een voorspoedig 1992!

Nieuwe leden;

- Per 16 april 1991:
  de Heer G.H. van Duurem,
  Dr. J.W. Paltelaan 146, NL 2712 RX Zoetermeer
- Per 1 juli 1991:
  de Heer Ole Bjørn Fausa,
  Waldemar Thranesgate 26, N 0171 Oslo
- Per 1 juli 1991:
  de Heer J. Schoneveld,
  Stichtstraat 16, NL 3634 AR Loenersloot
- Per 17 juli 1991:
  de Heer A.F. Binkhorst
  Sweelinckstraat 31, NL 1431 XS Aalsmeer
- de Heer D.J. van Balen
  Lepelaar 4, NL 3435 DV Nieuwegein

Overleden:

Op 17 juli is overleden ons lid van het eerste uur:

de heer J.A.C. Achilles.

Met het heengaan van de heer Achilles verliest onze groep een groot filatelist, onder andere gespecialiseerd in Letland. Wij wensen de familie veel sterkte bij het dragen van dit verlies.

Namens u allen heeft de secretaris een condoleancebrief geschreven, waarop onderstaand bedankbriefje volgde.

> Na het heengaan van mijn lieve vader, schoonvader en onze lieve opa
>
> J.A.C. (JAN) ACHILLES
>
> hebben wij zo overstelpend veel blijken van medeleven ontvangen, dat het ons helaas niet mogelijk is ieder persoonlijk te bedanken.
> Mogen wij daarom langs deze weg u zeggen, dat u met uw hartelijkheid en vriendschap ons zeer getroost heeft.
>
> Namens mijn man en kinderen,
> Ineke Binkhorst-Achilles

Het doet ons veel genoegen dat de schoonzoon van wijlen de heer Achilles, de heer A.F. Binkhorst, de Letland-verzameling heeft overgenomen en het lidmaatschap van onze filatelistengroep voortzet.

Erratum

Onder de kop: '**Opsporing verzocht**' vroeg uw secretaris in het vorige nummer wie de nummers 140-142 van de Lithuanian Philatelic Society van hem had 'geleend'. Er volgde een terechte terechtwijzing van Jan Volland: Wat niet bestaat kun je niet uitlenen en wat je niet hebt uitgeleend, kun je niet terugkrijgen. Met het schaamrood op de kaken moet uw secretaris toegeven: de gevraagde nummers bestaan niet! Walter Norton heeft zich toentertijd kennelijk in de nummering vergist!!!

Advertentierubriek van en voor de leden
Ieder lid heeft het recht gratis advertenties te plaatsen.

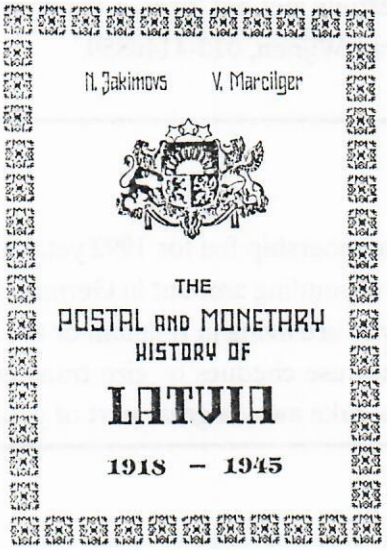
Ruiladres:
Raivo Sipria, Hagudi 22-18, Tallinn 200013 Estonia zoekt iemand om mee te ruilen. Hij biedt aan: postfris USSR en baltische staten (alleen huidige tijd) en hij vraagt postfris Nederland.

Aangeboden:

Wegens de leeftijd en het daarom beëindigen van de hobby, wordt geheel of gedeeltelijk te koop aangeboden:
- Estland, totaal *Michel* circa 5000 DM;
- Letland, 3 albums, totaal circa 12.500 DM *Michel*;
- Midden-Litouwen en Memel, circa 3000 DM *Michel*;
- Bosnië, circa 2400 DM *Michel.*

De meeste zegels zijn gebruikt, naast ongebruikt en/of postfris; gedeeltelijk gespecialiseerd verzameld.
Inlichtingen tel 04750-25561.

Enige tijd geleden verschenen: *Postal and monetary history of Latvia* van de hand van N. Jakimovs en V. Marcilger.
Geschreven in het Engels en voorzien van vele illustraties. Aan de orde komen o.a.: post- en fiscale zegels, posttarieven, firmaperforaties, luchtpost, briefkaarten, portvrije post, censuur, postale stempels, enz.... Inmiddels ruim 60 boeken verkocht; de eerste oplage is bijna op. Het boek, op A4-formaat met ca. 400 pagina's, wordt in Rotterdam vervaardigd en door Ruud van Wijnen gedistribueerd.
De prijs bedraagt DM 60,– of *f* 70,– (inclusief verzending). Afgehaald in Rotterdam of Geldermalsen: *f* 60,–. Te leveren in twee uitvoeringen: gelijmd in linnen band of los met 23-gaats perforatie.
Bestellingen bij Ruud van Wijnen, Groenendaal 31B, 3011 SL Rotterdam, tel. 010-4140859. Betalingen vooraf (*f* 70,–) op postgiro 2052090, t.n.v. R.W. van Wijnen te Rotterdam, o.v.v. 'Latvia 1918-1945' en 'gelijmd' of 'ringband'.

For sale:
Lithuania 1990-91. Nrs. 1-29 ** DM 32,–. Sheets 1-4 (à 50 stamps) ** DM 142,–.
Ole Bjørn Fausa, Waldemar Thranesgate 26, N 0171 Oslo, Norway.
Bank 7058.13.76047 (DnB Oslo). Free pricelist.

Oproep

Nu onze filatelistengroep, kennelijk, wat wijder en zijder bekend wordt, bereikt ons af en toe het verzoek ons te willen presenteren.
Daarbij gaat het dan om aanwezigheid op het bijgebeuren van tentoonstellingen e.d.

Wij hebben ons als groep tot nu toe nooit gericht op actieve presentatie, laat staan propaganda of werving van leden. We richten ons liever op de kwaliteit van ons interne functioneren en zien belangstellenden het liefst 'via-via' en 'mond-op-mond' bij ons komen.

Toch kunnen er zulke sympathieke verzoeken om presentatie van onze filatelistengroep bij ons binnenkomen, dat we daar graag gehoor aan geven.
Een voorbeeld daarvan is het verzoek van ons medelid dhr. Geux, die betrokken is bij de organisatie van Europhilex in Tilburg (1-3 mei 1992).

U kunt zich voorstellen dat uw bestuur kiest voor een selectief presentatiebeleid, 'klein maar fijn'.
Voor de uitvoering van de presentaties ('het bemannen van de kraam', populair gezegd) willen we groepjes van zo'n zes liefhebbers vormen.

Meldt u zich! Schroom niet u te voegen bij Leo Wijnkamp en Gerrit Vogel, die zich reeds spontaan meldden.
Op korte termijn wil het bestuur met het 'promo-team' overleggen over de aanpak.
Reacties graag aan Ruud van Wijnen, 010-4140859.

Uw bestuur

Subscription 1992

If you have not paid your membership fee for 1992 yet, you can still do so by sending 30 Dutch guilders (or a corresponding amount in German Mark, American $, English £ etc.; 20 Dutch guilders if you are living in Belgium or the Netherlands) to our secretary/treasurer. Please do not use cheques or giro transfers, for the costs of cashing them, e.g. the transfer costs, take away a great part of your payment!

Beste mensen,

Een jaar geleden vroeg ik me af hoe Oost-Europa er op dit moment zou uitzien. Zoiets doe je nu eenmaal wel eens, zo rond Oud en Nieuw. Dat er nu drie onafhankelijke Baltische Republieken zouden bestaan, bevroedde niemand; ik althans niet.
Voor ons als verzamelaars bracht dat veel nieuws èn nieuwtjes met zich mee, maar helaas ook veel 'L'histoire se repète'. Gelukkig kan iedereen zelf uitmaken wat hij daarvan wil verzamelen (en wat niet!).

Om u daarbij behulpzaam te zijn, beginnen we in ons blad rubrieken over de nieuwe uitgaven van Estland, Letland en Litouwen. Voor dat laatste land wordt de spits afgebeten door Ivo Steyn, die vol enthousiasme 'ja' zei toen we hem vroegen toe te treden tot het kringetje actieve schrijvers binnen onze groep. Het ligt in de bedoeling vanaf het volgende nummer ook aandacht te besteden aan de twee andere landen. Eén redacteur is al gevonden, de tweede bijna... En dat is maar goed ook, want zonder nieuwe redacteuren geen nieuwe rubrieken.

Behalve interessant leesvoer, biedt André de Bruin in dit blad een inspiratiebron om zelf aan de slag te gaan met de Berlijnse uitgaven van Litouwen. Goed kijken en meten geblazen en dùs genieten in deze donkere dagen, met de albums open, de kachel hoog en de gordijnen dicht.

Nieuw is ook de rubriek waarin een zegel of poststuk wordt afgebeeld en beschreven omdat de schrijver het een van zijn mooiste stukken vindt. Dit keer nog verzorgd door een niet geheel onbekende, maar in onze volgende bladen hopelijk door steeds 'nieuwe gezichten'.

In *Philatelie*, het *Maandblad*, verschenen alweer enige tijd geleden fraaie artikelen over Letland en Litouwen van de hand van Sijtze Reurich. Daarvoor werd hij beloond met de Leon de Raay-medaille. Proficiat!

Rest me u allen een goed en gezond 1992 te wensen.

Ruud van Wijnen

VERSLAG VAN DE BIJEENKOMST VAN 28 SEPTEMBER 1991

De voorzitter opent de vergadering en introduceert de nieuwe leden. De gebeurtenissen van de afgelopen tijd hebben een snelle ontwikkeling op gang gebracht, die resulteerde in de hernieuwde onafhankelijkheid van de drie baltische staten. Dit heeft ook filatelistische gevolgen.
Vervolgens wordt het overlijden van de heer Achilles herdacht en wordt een minuut stilte in acht genomen. De heer Achilles was actief als Letland-verzamelaar en was tevens actief in de georganiseerde filatelie.

De wens naar uitgebreide informatie over filatelistische gebeurtenissen in Litouwen wordt naar voren gebracht. Ivo Steyn zal informatie in ons blad verzorgen.

Mededelingen betreffende publikaties:
- Jakimovs & Marcilger: *Postal and monetary history of Latvia*. Veel informatie uit vanaf 1988 vrijgekomen archieven in Letland.

Mededelingen André de Bruin:
- Berichten van verhindering.
- Krante-artikel over Letland en postwaardestukken (*Nieuwsblad van het Noorden*?).
- Het lidmaatschap van de Bond heeft nog niet geresulteerd in financiële ondersteuning. Met andere verenigingen vindt overleg plaats in het LOG (Landelijk Overleg Gespecialiseerde Verenigingen), o.a. over een geplande manifestatie in 1993.
- Leden van onze vereniging ontvangen niet nog eens extra het *Maandblad*.
- Ons blad wordt gedrukt in Duitsland i.v.m. de kosten. De porto- en reproduktiekosten zijn de laatste tijd echter aanmerkelijk gestegen. Het bestuur zal zich hierover beraden. Een mogelijkheid is de contributie over 1992 reeds eind 1991 te laten betalen. De verkoop van het surplus aan oude bladen via veilingen wordt niet overwogen.

Vraag: hoe staat het met de Jan Poulie-artikelen? Een korte uitleg van de voorgeschiedenis wordt gegeven. Het uitgeven via de Bond wordt onwaar-

schijnlijk geacht. De voorzitter merkt op dat belangstellenden de artikelen via de Bondsbibliotheek kunnen kopiëren. Er wordt gevraagd of het mogelijk is om te werk te gaan zoals met de artikelen van Van Peursem. Er blijkt in de zaal een duidelijke behoefte aan de Poulie-artikelen.
Tot slot toont André nog een nieuw algemeen blad uit Estland met enkele filatelistische en numismatische artikelen (in het Estisch).
De voorzitter vraagt om kopij voor ons blad.

De vereniging moet meer naar buiten treden met o.a. propaganda op bijvoorbeeld tentoonstellingen. De voorzitter vraagt vrijwilligers. Twee mensen melden zich spontaan aan. Er wordt besloten tot een oproep in het blad en tot benadering van personen.

Rondvraag:

1. Introductie van nieuwe leden. De heer Van Rompay uit België is gespecialiseerd in vervalsingen, ook van de baltische staten.
2. Vraag naar publikaties over aantekenstroken van Letland. Er wordt verwezen naar het boek van Jakimovs en Marcilger.
3. Ruud van Wijnen vestigt er de aandacht op dat, evenals eerder in Litouwen is gebeurd, er ook in Estland en Letland vernieuwingen van stempels plaatsvinden. Iedereen dient alert op ontwikkelingen te zijn.
4. Vraag naar de posttarieven van zowel 1988 tot heden in Litouwen als van de tarieven van 1938/39 t/m 1942. Die laatste zijn overigens nooit tot in details achterhaald.
5. Op de vraag naar de kosten van het drukken van het blad geeft André de Bruin uitleg hiervan plus van eventuele alternatieven. Uitgangspunt is dat de vereniging zichzelf moet bedruipen. Ondanks alles is het drukken en verzenden in Duitsland toch nog een stuk goedkoper.
6. Vervolgens stelt André het aantal lunchdeelnemers vast. De datum van de volgende bijeenkomst wordt vastgesteld op zaterdag 2 mei 1992.
7. Thomas Lübbering vestigt de aandacht op: 1e de verschijning van een nadruk van een atlas van Letland uit 1940; 2e een in de VS uitgegeven handboek voor Midden-Litouwen; 3e een tentoonstelling in Tallinn.
8. Ronald Reuderink: 1e er bestaan van de recent gebruikte frankeerstempels van Tallinn en Tartu twee(de) versies; 2e tijdens zijn reis door de baltische staten was hem gebleken dat er in Litouwen op de postkantoren een tekort aan (Litouwse) postzegels was.

9. Op de vraag hoe het zit met de tentoonstelling in Rîga wordt geantwoord dat daarover nog steeds geen duidelijkheid bestaat.
10. Mededelingen:
    - Vanaf 16 september zijn USSR-zegels in Litouwen niet meer geldig (opmerking notulist: ze zijn echter toch nog gebruikt na die datum).
    - Er is een Litouwse vereniging in Nederland; kosten *f* 50,– per jaar.

Vervolgens verzorgt André de Bruin een geanimeerde dialezing met als thema 'Estland en oorlog, bekeken vanuit filatelistisch perspectief'.

Na de wederom uitstekende lunch wordt 's middags enthousiast gepostzegeld.
Spijkenisse, 7 oktober 1991 notulist: Joop van Heeswijk

VERSLAG VAN DE BESTUURSVERGADERING VAN 16 NOVEMBER 1991

Op 16 november jl. kwam uw bestuur in vergadering bijeen ten huize van onze secretaris-penningmeester in 't Harde.
De zon scheen door het bruine lover, de grond was licht bevroren en Sint deed zijn intrede. Ideale omstandigheden dus voor een geslaagde bijeenkomst.

Allereerst werd besloten de mogelijkheid tot het donateurschap van onze groep in het leven te roepen. Mensen die onze groep een warm hart toedragen èn dat financieel willen uitdrukken, kunnen dat op vrijwillige en vrijblijvende basis doen.
Vervolgens stonden we enige tijd stil bij de suggestie om door advertenties in ons blad en op de achterzijde van de convocaties enige extra inkomsten te verkrijgen. Enige bezwaren van praktische aard kwamen op tafel, maar belangrijker was dat uw bestuur van mening is dat door het immer gevoerde beleid van soberheid en vlijt extra inkomsten niet nodig zijn.
De suggestie gedaan tijdens de afgelopen bijeenkomst, om de artikelen van Jan Poulie over de postzegels van Letland in afleveringen op te nemen in ons blad, neemt het bestuur van harte over. Verder streeft het bestuur ernaar in ons blad vaste rubrieken op te nemen over de laatste filatelistische ontwikkelingen in Estland, Letland en Litouwen. Naar een redacteur-Estland wordt nog gezocht.

Een zwaar agendapunt vormde het te formuleren propagandabeleid. Elders treft u daarover enige gedachten aan.

Door de veelheid aan agendapunten en de uitvoerigheid van de gedachtenwisselingen, restte ons bestuur nog slechts weinig tijd om zich met postzegelen bezig te houden.

Om te lachen of om te huilen??

Gezien in een Nederlandse veilingcatalogus:

Polen - Poland

5302 ✉ I, 10K blau/rosa auf Brief(etwas weniger schon). F 900 150
5303 ✉ R-Brief mit eingedruckt 20K blau von ЗАКАЗНОЕ F 150
nach Dresden . Selten !

De taalfout bij lotnummer 5302 is nog tot daar aan toe, maar dat ЗАКАЗНОЕ ('aangetekend') een zeldzame plaats was, is nieuw!

Mitgliedsbeitrag 1992

Wenn Sie Ihren Mitgliedsbeitrag für 1992 noch nicht bezahlt haben, können Sie 30 holländische Gulden (oder einen entsprechenden Betrag in deutschen Marken, amerikanischen $, englischen £ usw.; 20 holländische Gulden wenn Sie in Belgien oder den Niederlanden wohnen) schicken zu unserem Sekretär/Kassenführer. Brauchen Sie bitte keine (Post)schecks oder Postüberweisungen, denn die Inkasso- und Transferkosten sind hoch in den Niederlanden!

DE GESCHIEDENIS VAN LITAUEN OP DE POSTZEGELS

door **Mr. J.H. van Peursem**
(slot)

Inmiddels was Litauen nog steeds van de Oostzee afgesneden. (De verkrijging van Memel, in ander verband behandeld, vond eerst plaats in 1923!). Na langdurige onderhandelingen verklaarde zich Letland eindelijk in 1921 bereid tot afstand van een smalle kuststrook. Dit kon overigens best, immers Letland heeft een lange kustlijn, met meerdere havens. Uit den aard der zaak moest het af te geven gebied in het uiterste Zuiden van Letland liggen; zoo werd dan ook de streek van Palanga en Swenta afgestaan. Palanga (Polangen) is thans de Litausche badplaats en tevens een belangrijke visschershaven, terwijl ook de aloude barnsteenindustrie er nog bloeit.

Op eenige zegels vinden we de afbeelding van de Birutėkapel,welke zich op een heuvel bij Palanga bevindt. In de dertiende eeuw werd ter plaatse een kasteel opgericht, waarvan echter helaas zelfs geen ruine meer over is. De kapel is pas in de negentiende eeuw gebouwd, in opdracht van graaf Tiškevičius.

Hoewel het verkrijgen van een kuststreek in 1921 van groot belang was, heeft de toetreding van Litauen tot den Volkenbond, het wereldparlement, veel meer blijvende betekenis gehad. Ook deze belangrijke gebeurtenis vond plaats tijdens het ministerie Grinius, namelijk op 22 September 1922.

Meerdere staten hadden Litauen reeds de facto erkend, en eindelijk op 20 December 1922 erkenden de groote Mogendheden, Engeland en Frankrijk, den jongen staat ook de jure. Men vond erkenning door an-

dere staten, de erkenning derhalve, dat Litauen als gelijkgerechtigde weer in de volkerenrij was teruggekeerd, zoo belangrijk, dat men een groote serie zegels uitgaf, waarop men o.a. de portretten vinden kan van de eerste slachtoffers van den oorlog, van alle Litauers die tot 1922 President of Premier waren geweest (en die het ten deel later weer werden!), de eerste voorzitster van de Seimas, Basanavičius, en ten slotte natuurlijk het nationale driemanschap. Mag men nu al de 'de jure' zegels niet fraai vinden – voor de geschiedenis van het moderne Litauen vormen ze een prachtigen aanwinst. Op alle waarden vindt men tevens twee der reeds eerder omschreven wapens, op de 10 Auksinų zien wij ze alle drie.

De erkenning de jure vond plaats onder het tweede ministerie Galvanauskas, dat op 2 Februari 1922 het Kabinet Grinius had opgevolgd. Onder dit ministerie kwam op 15 Februari 1922 de uiterst belangrijke landbouwwet tot stand: niemand mag meer dan 80 H.A. land bezitten; de rest moet in stukken van ongeveer 20 H.A. worden verkocht.

Op 1 Augustus 1920 werd eindelijk de grondwet van Litauen aangenomen. Zij verklaart het land tot een zelfstandige democratische Republiek. De president wordt voor 3 jaar gekozen door den Seimas. Deze wordt weer gekozen door alle burgers, ouder dan 21 jaar, volgens evenredige vertegenwoordiging. Het land is verdeeld in 24 districten, (Apskričiu), waarvan meerdere zijn vermeld. De tijdelijke hoofdstad is Kaunas. Tijdens het ministerie Voldemaras bleef van de democratie niets over, gelijk hieronder vermeld zal worden.

Spoedig na het aannemen der grondwet werd de Stegiamasis Seimas of Constituante, na sinds 15 Mei 1920 te hebben vergaderd, ontbonden. De verkiezingen voor den eersten definitieven Seimas welke in October 1922 bijeenkwam, leverden een linksche meerderheid op. Inmiddels was op 1 October de munt gestabiliseerd: i.p.v. 100 Skatikų (Pfennig) = 1 Auksinas (= Reichsmark) rekende men voortaan met den Litas (= 10 Dollarcents), waarvan het honderdste deel Centas heet.

Op 22 Februari 1923 volgde het derde ministerie Galvanauskas: de leider had gedeeltelijk nieuwe ministers gekozen. Samenwerking tusschen Ministerie en Seimas was haast onmogelijk, zoodat de laatste werd ontbonden. In Maart 1923 kwam de tweede Seimas, waarin de rechtsche groepen de meerderheid op de linkerzijde hadden veroverd, bijeen. Het derde kabinet Galvanauskas, uit rechtsche politici be-

staande, kon dus aanblijven. Reeds op 29 Juni echter werden nieuwe wijzigingen aangebracht in de samenstelling van de regeering; er volgde nu een vierde ministerie Galvanauskas, aan het bewind van 29 Juni 1923 tot 18 Juni 1924. In zijn ministeries waren opgenomen de beide groote partijen der rechterzijde, de Christendemocraten en de Volkspartij. De premier had zelf de portefeuilles van Financiën en Verkeersmiddelen. Eindelijk trad hij echter met de volkspartij uit de regeering, en werd korten tijd daarna benoemd tot eersten gezant van Litauen bij het Hof van St. James, te Londen.

Ook bij onze regeering was hij geaccrediteerd, evenals de tegenwoordige gezant, Zijne Excellentie de heer Bizauskas. Galvanauskas aanvaardde zijn ambt te Londen door overhandiging zijner geloofsbrieven, op 10 December 1924. Onder zijn lange bewind – immers hij was onafgebroken premier, van 2 Februari 1922 tot 18 Juni 1924, kwamen meerdere series zegels uit. Zo de driehoekzegels – oorspronkelijk als Jubileumzegels bedoeld – immers het woord Isteigimas is rechts te vinden – waarop wij een vergezicht op Kaunas zien; de vliegzegels met den Gediminasburcht (klein formaat), de 'de jure' zegels, de zegels met overdruk van de nieuwe munteenheden.

In 1923 kwamen, behalve de Memelzegels in ruitvorm, nieuwe definitieve zegels uit: een gestiliseerd dorp; de ruïne van den Kaunasburcht; een gezicht op het oude stadsdeel zijn de afbeeldingen die ons de zegels te zien geven.

De Maand Januari 1924 bracht de nieuwe luchtpostzegels in groot formaat, terwijl een groote serie weldadigheidszegels zich in Februari 1924 kwam aandienen.

Zij geven ons alle een wapen te

zien: het wapen van Litauen (Gedimino Stulpai), het wapen van Memel of een combinatie van het oudste en het nieuwere wapen van Litauen.

Verder geven alle waarden ons de woorden te lezen: Karo Našlaičiams, voor oorlogsweezen.

Het kabinet dat op 18 juni 1924 aan het bewind kwam, stond onder leiding van Antanas Tumėnas. Het werd op 4 Februari 1925 vervangen door het tiende ministerie, onder leiding van Vytautas Petrulis; deze bleef premier tot 25 October 1925, op welken dag Leonas Bistras het bewind aanvaardde.

Op 15 juni 1926 kwam het dertiende kabinet in functie, met Mykolas Sleževičius als premier. Zooals men zich zal herinneren, was hij ook leider geweest van het tweede en vierde ministerie. Hem vinden wij derhalve, in tegenstelling met zijn drie voorgangers wel op de zegels, nl. de 3 Auks., 'de jure'. Op 9 Mei waren nl. weer verkiezingen gehouden voor den derden Seimas, welke de meerderheid deden omslaan: een aanzienlijke linksche meerderheid maakte de vorming van een linksch ministerie mogelijk. Sleževičius aanvaardde derhalve, steunende op de Sociaal-Democraten en de Volkssocialisten, zijn functie van premier, op 15 Juni 1926. Kort tevoren, op 7 Juni 1926 was ook de president der Republiek, Stulginskis, immers zelf tot de rechterzijde behoorende, afgetreden, na sinds 2 Juni 1920 zijn hoog ambt te hebben uitgeoefend. De derde president werd nu Dr. Kazys Grinius, een volkssocialist. Hij was ook, gelijk gezegd, de zesde minister-president geweest. Van groote beteekenis in verband met de onaangenaamheden met Polen, was het tot stand komen van een vriendschapsverdrag met Moskou, op 28 September 1926.

Hoewel dus de groote meerderheid der bevolking van Litauen zich had uitgesproken voor een linksche politiek, wilde de rechterzijde de rechtmatige regeering niet dulden.

Zij maakte zich op 17 December 1926 met geweld meester van het bewind, Grinius werd afgezet, en vervangen door Smetona, die ook als eerste president had gefungeerd.

Tevens werd het ministerie afgezet, sommige leden werden gearresteerd – Voldemaras werd na bijna acht jaar opnieuw premier. Dat hij de portefeuille van buitenlandsche zaken zou nemen, sprak van zelf.

Kort voor den staatsgreep waren er nog meerdere nieuwe zegels uitgekomen: eenige luchtpostzegels, waarop we een duif met een brief zien afgebeeld, en verder werden op 3 December de weldadigheidszegels van 1924 met een nieuwen opdruk, als weldadigheidszegels voor de Weeshuizen, Vaikų priglaudoms, uitgegeven:

VP.

Op sommige vinden we weer het Litausche dubbelkruis, dat sinds Januari 1927 de gewone zegels siert.

Kort na de instelling van het bewind Voldemaras, werd Litauen getroffen door een zwaren slag: de oude voorvechter, Dr. Jonas Basanavičius overleed op den negenden onafhankelijkheidsdag, 16 Februari 1927, te Vilnius. Hij was daar als trouwe wachter van zijn volk blijven wonen. Zoozeer werd het overlijden van deze nationale figuur gevoeld als een ramp, dat men eenige rouwzegels uitgaf.

Het ministerie Voldemaras intusschen, waar ook de afgevaardigde van den boerenbond, Justinas Silingas, een van de driemannen, in had zitting genomen, bleek geen maat te kennen. Met blinde haat werden andersdenkenden, derhalve zij die niet behoorden tot de Tautininkai, welke partij slechts 3 zetels in het parlement bezette, vervolgd. Zijn bestuur werd voor het toch al niet rijke Litausche volk een groot nadeel. Memel, de eens zo belangrijke Duitsche haven, raakte in verval; de pers werd gekneveld, het buitenland verloor het vertrouwen in den jongen staat, die juist voor alles binnenlandsche eendracht noodig had.

Zooals zoo dikwijls bij jonge staten – men maakte het zich door binnenlandsche twisten nog moeilijker. In de kleine drie jaar, dat Voldemaras het bewind voerde, werden niet minder dan 30 doodvonnissen uitgesproken: de menschen bekenden dikwijls op de pijnbank misdaden. Vele maanden heerschte dit bewind, groote bloedsporen in de geschiedenis van het land achterlatende. Totdat eindelijk de Engel-

sche regeering in September 1929 te kennen gaf, dat Litauen geen penny crediet zou krijgen te Londen, zoolang dit bewind bleef bestaan. Inmiddels was ook de eigen partij van den Premier niet eendrachtig meer – Smetona en ook meerdere ministers vonden het hoognoodig dat er eindelijk rust kwam. Tenslotte ging er heftig verzet uit van de Roomsch-Katholieken, onder leiding van bisschop Staugaitis. Zóó hoog ging de twist tusschen Voldemaras en de Katholieken (Christen Democraten) naar aanleiding van een onderwijskwestie, dat de pauselijke nuntius Kaunas verliet. Toen echter Smetona, tijdens het verblijf van Voldemaras te Genève, weigerde het decreet betreffende het priesterseminarie te Telšiai te onderteekenen, keerde de nuntius terug. Van alle kanten, in binnen- en buitenland verzet derhalve tegen den dictator. En zoo verdween Voldemaras – wien men in een één ding ongetwijfeld gelijk moet geven, de Midden Litauenkwestie, waar hij de menschen in Genève zoo vaak over sprak – plotseling van het tooneel.

Smetona gaf op 19 September 1929 opdracht aan Juozas Tubelis, tot vorming van een ministerie. Eerst scheen toch Voldemaras daarin nog als minister van Buitenlandsche zaken te worden opgenomen, maar gelijk men algemeen denkt: een Litausch staatsman kan in zake Vilnius geen andere politiek voeren dan Voldemaras en dus werd hij vervangen door een ander. Naderhand heeft de regeering alle bijzondere bescherming aan hem onttrokken – het rijk van Voldemaras is uit. Moge de nieuwe premier in staat zijn het land, dat door zoovele rampen en slagen werd getroffen in de bijna twaalf jaren van onafhankelijkheid, weer op te heffen, en versterking te brengen op de wereldmarkt.

Toen het bewind Voldemaras pas ruim een jaar regeerde, bestond de republiek 'X' jaar. Men gaf een serie zegels uit, waarop wij o.a. het portret van den president Smetona vinden. De 1 Litas geeft ons een beeld uit den grooten strijd voor de onafhankelijkheid, gelijk boven reeds vermeld. De Nikè, godin der overwinning, staat gereed aan de

moegestreden soldaten den lauwerkrans te overhandigen.

Het ideaal, dat zich het Litausche volk vele en vele eeuwen had gesteld: nationale onafhankelijkheid, was na veel strijd en veel zorgen van een droombeeld tot werkelijkheid geworden. De Litauer verbrak de ketenen der verdrukking, en fier stelde hij zich in de verkwikkende stralen van het zonlicht der vrijheid. X jaren reeds gingen voorbij.

Deze voor het Litausche volk schoonste herinnering, de verbreking der tekenen, in beeld te brengen, was het doel der beide andere waarden der herinneringsserie – welke zegels behooren tot een sieraad van elke verzameling.

Vol groote herinnering maakt zich Litauen op, in het komende jaar den vijfhonderdsten sterfdag van den grootsten Litauer aller eeuwen, 'Vytautas' te herdenken. Een serie jubileumzegels zal dien grooten herdenkingsdag aan de geheele wereld bekend maken.

Van harte is het te hopen, dat de jonge staat dien dag – herinnering aan een groot verleden – zal mogen vieren, in een vast vertrouwen op een grooten toekomst. In het verleden een groot staatshoofd, een machtig Dydisis Kunigaikštis, in den toekomst een vrij en groot Litausch volk.

Hierna vindt men nog eenige opgaven betreffende taal, bevolking, godsdienst, enz. Wij hopen dat de wensch, welke op de titelpagina is afgedrukt, in vervulling zal gaan. Moge dit kleine boekje eenige kennis van Litauen brengen aan de Nederlandsche Philatelisten.

'Teduoda šita knygelė kiek ziniuapie Lietuva Olandijos filatelistams.'

VII
De bevolking van Litauen

De meest Zuidelijke der Baltische Staten, Litauen, strekt zich uit van ongeveer 21° tot ruim 26° O.L. en van 56° 25' tot 54° N.B., en beslaat een oppervlakte van 53242 KM², dat is dus meer dan anderhalf maal de oppervlakte van ons land. De bevolking daarentegen bedraagt slechts ongeveer 2.140.000 zielen, dat is dus ongeveer 40.2 per KM² . Toch is dit verreweg de dichtste be-

volking van de Baltische staten, van Estland en Letland bedraagt ze nl. resp. 26 en 29 per KM² .

In deze bevolkingsgetallen is niet opgenomen het Memelgebied en evenmin Midden Litauen, welke resp. een bevolking van ongeveer 150.000 en 1.450.000 hebben op een gebied van 2557 KM² en 28800 KM² . Gelijk uit dit geschrift is gebleken kan men het Memelgebied practisch wel bij Litauen rekenen. Midden Litauen echter allerminst.

Merkwaardig is het, de godsdienstige verhoudingen van de Oostzeelanden na te gaan. Terwijl evenals Noord Duitschland, Denemarken, Zweden (en ook Noorwegen, dat niet aan de Oostzee uitkomt!), Finland en Estland in zeer sterke mate Protestant zijn, nl. resp. 98 en 92 pCt. der bevolking, heeft Letland, dat zich meer naar binnen uitstrekt, reeds een sterk gemengde bevolking, nog slechts 58 pCt. is Protestant. Komt men in Litauen, dat vrijwel van de zee is afgesloten, dan vinden wij daar een bevolking die in overgroote meerderheid Roomsch Katholiek is: 80,48 pCt behoort tot de kerk van Rome. Daarnaast is 9,5 pCt. Protestant, 7,26 pCt. Jood en 2,53 pCt Grieksch-Orthodox. Hier is echter het Memelgebied inbegrepen; van de 150.000 inwoners zijn er ruim 142.500 Protestant!

Gelijk bij zoovele staten in Oost Europa het geval is: een zuiver nationale eenheid is niet aanwezig. Van de bevolking, die van het Memelgebied weer inbegrepen, behoort 80,1 pCt. tot de echte Litauers, 7,11 pCt. zijn Joden, 4,08 pCt. Duitschers, 3,02 pCt. Polen en 2,34 pCt. Russen. De speciale cijfers van het Memelgebied zijn reeds vermeld bij de bespreking van de annexatie van deze streek. De genoemde nationale minderheden, Duitschers, Polen. Joden en Russen, genieten een volledige gelijkgerechtigheid met de eigenlijke Litausche bevolking.

Het Litausche volk is nog een echt boerenvolk: de overgroote meerderheid der bevolking woont op het platteland; er zijn maar vier steden met meer van 10.000 inwoners (Kaunas, Panevėžys, Šiauliai en Ukmergė; in het Memelgebied heeft men slechts één plaats van eenige beteekenis: de stad Memel of Klaipėda). Verder woont de bevolking in dorpen. De landbouw en veeteelt zijn dan ook de voornaamste bronnen van inkomsten, daarnaast heeft ook de visscherij wel iets te beteekenen. De industrie daarentegen staat nog in haar kinderschoenen. Vandaar dat wij dan ook op de lijst van uit- en invoerprodukten eenerzijds landbouw- en veeteeltartikelen, anderzijds industrieprodukten zien.

Het voornaamste handelsland voor Litauen is zoowel voor in- als uitvoer, Duitschland (resp. 53 en 51 pCt. van het totaal). Daarna volgt Engeland (7, resp. 25 pCt.). Over het algemeen is het Litausche volk niet rijk, zoodat voor de nieuwe regeering een zware taak is weggelegd, om het sociale peil van de bevolking te verhoogen.

Welke taal wordt nu vooral in Litauen gesproken? Het Litausch – één van de meest ouderwetsche talen die er in Europa worden gesproken. Vooral wat de klanken betreft. Behalve in het eigenlijke Litauen, spreken ook de landbevolking van het Memelgebied, de bewoners van Midden Litauen, en van de kleine streek om Tilsit, deze merkwaardige taal. Natuurlijk kan in een geschriftje als dit hier niet diep op worden ingegaan. Alleen willen wij eenige mededeelingen doen, voor zoover zij philatelisten kunnen interesseeren.

Naast de telwoorden blijft er niet veel te vermelden over. Immers wij hebben steeds, wanneer er Litausche woorden gebruikt werden, dadelijk de vertaling ervan gegeven. Alleen willen wij opmerken dat het woord 'Lietuvos' niet letterlijk beteekent 'Litausch', doch dat het de tweede naamval is van 'Lietuva' en dus vertaald moet worden met: 'van Litauen'.

Men zal herhaaldelijk een teeken gevonden hebben op de s, c en z. Dit, in meerdere talen voorkomende teeken, moet noodzakelijk worden gebruikt: immers het geeft aan de letters een geheel andere uitspraak. Zoo is de č uit te spreken als *tsch*, de š als *sj*, terwijl men onder meerdere klinkers het z.g. staartje vindt: ų enz.

Tot slot willen wij een overzicht geven van de telwoorden, met vermelding van het zeer merkwaardige gebruik van de naamvallen. Terwijl '1' den eersten naamval enkelvoud regeert, komt achter '2' de zg. dualisvorm (welke b.v. ook in het Grieksch voorkomt). 3 tot 9 hebben den eersten naamval meervoud, 10 tot 20, en alle tientallen tot 1000 hebben weer den tweeden naamval meervoud. Maar nu komt het merkwaardige geval hierbij, dat tusschenliggende getallen weer den naamval meebrengen van de eenheden: dus 21 met de eersten naamval enkelvoud, 22 dualis, 23 eersten naamval meervoud.

Dat wij dit zoo uitvoerig meedelen, vindt zijn oorzaak in het feit, dat wij op de zegels verschillende

uitgangen vinden bij de munteenheden: centas, centai, enz.

Terwijl het (vrouwelijk) woord Markė slechts voorkomt op de zegels van Memel (1, viena Markė, 5, penkios Markės, 10, dešimts Markių) vinden wij van de (mannelijke) woorden Auksinas, Centas, Litas en Skatikas meerdere vormen op de zegels.

Terwijl het woordje half (pusė) voorbijgegaan kan worden, omdat het niet op de zegels voorkomt, zullen wij hier de getallen geven tot 1000, met de verbuiging van het woord centas. Het woord miljoen is: milijonas.

1. vienas centas
2. du centu
3. trys centai
4. keturi centai
5. penki centai
6. šeši centai
7. septyni centai
8. aštuoni centai
9. devyni centai
10. dešimtis centų (of korter dešimts
11. vienuolika centų
12. dvylika centų
13. trylika centų
14. keturiolika centų
15. penkiolika centų
16. šešiolika centų
17. septyniolika centų
18. aštuoniolika centų
19. devyniolika centų
20. dvidešimts centų
21. dvidešimts-vienas centas
22. dvidešymts-du centu
25. dvidešymts-penki centai
30. trisdešimts centų
40. keturiasdešimts centų
50. penkiasdešimts centų
60. šešiasdešimts centų
70. septyniasdešimts centų
80. aštuoniasdešimts centų
90. devyniasdešimts centų
100. šimtas centų
200. du šimtu centų
1000. tukstantis centų

(Eenige telwoorden hebben een speciale vorm voor het vrouwelijk geslacht: 1. viena, 2. dvi, 4. keturios, 5. penkios, 6. šešios, 7. septynios, 8. aštuonios, 9. devynios).

Nu zullen de verschillende uitgangen van de woorden op de zegels allicht duidelijk zijn geworden. Verder heeft het geen nut op de Litausche taal hier in te gaan.

EINDE

LITOUWEN : EEN TERUGBLIK OP 18 MAANDEN VERWARRING

IVO STEYN

Op 11 maart 1990 verklaarde de Opperste Sovjet (parlement) van de Litouwse Socialistische Sovjet-Republiek dat de 'uitoefening van de soevereiniteit van de Litouwse staat' hersteld werd. In dezelfde zitting werd de Sovjet-grondwet buiten werking gesteld, en werd de naam van het gebied veranderd in 'Republiek Litouwen'. De opname in de Sovjet-Unie van 3 augustus 1940 was hiermee eindelijk ongedaan gemaakt.
Althans, dat was de theorie. In de praktijk zou het nog 18 maanden duren voordat de regering van de Sovjet-Unie – tegen die tijd in staat van ontbinding – deze stap formeel zou erkennen als indirect gevolg van de mislukte augustuscoup. In deze periode kreeg het herboren Litouwen te maken met een economische blokkade, gewapende interventie door het leger en de fanatieke elitetroepen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (de OMON-troepen of 'zwarte baretten'), een mysterieus 'Comité van Nationale Redding', een bloedige aanval op de TV-toren in Vilnius door Sovjet-troepen, de laffe moord op 7 douanebeambten tijdens een bezoek van President Bush aan Moskou, en een vrijwel totaal gebrek aan politieke erkenning door het buitenland, met de loffelijke uitzondering van IJsland.

Ook filatelistisch waren het bewogen maanden. Inmiddels hebt u in dit blad al het één en ander kunnen lezen over de postwaardestukken, postzegels en stempels in het nieuwe Litouwen. Dit artikel is een poging om alle gebeurtenissen even op een rijtje te zetten, maar ik zeg er met nadruk bij, dat er nog bijna dagelijks nieuwe informatie binnenkomt: het standaardwerk over deze overgangsperiode zal pas over lange tijd geschreven kunnen worden.
Voor dit overzicht heb ik gebruik kunnen maken van artikelen van Vygintas Bubnis en Frank Golczewski, een overzicht opgesteld door J. Linkevičius en V. Ajauskas, en informatie geleverd door vrienden, correspondenten, enzovoort.

De uitgangssituatie in maart 1990

Toen Litouwen nog een onderdeel van de Sovjet-Unie was, had de post aldaar alle kenmerken die we ook in de rest van de Sovjet-Unie konden vinden. De gebruikszegels waren zegels van de emissie-1989: kleine zegeltjes, fraai gedrukt

in één kleur. Daarnaast werd enthousiast en veelvuldig gebruik gemaakt van gelegenheidszegels, die – in tegenstelling tot de situatie in ons land! – makkelijk te krijgen waren op postkantoren. Verder werden er bijzonder veel postwaardestukken gebruikt. De Sovjet-Unie produceerde en produceert jaarlijks honderden verschillende postwaardestukken, hoofdzakelijk enveloppen met ingedrukt zegel en een fraaie afbeelding links. Men deed enige moeite om enveloppen met, bijvoorbeeld, een Litouws thema in het bijzonder in Litouwen aan de man (m/v) te brengen. De meeste van deze enveloppen hadden een ingedrukt zegel van 5 kopeken, het binnenlands brieftarief, terwijl ook enveloppen van 10 kopeken (voor aangetekende brieven) en 50 kopeken (voor luchtpost naar het buitenland) beschikbaar waren.
Stempels waren van het standaard Sovjet-type. Bovenin de hamer-en-sikkel-inster en de letters 'СССР', onderin de stadsnaam zowel in Litouws (Latijns alfabet) als Russisch (Cyrillisch alfabet) en de aanduiding 'ЛИТ.ССР' (LIT.SSR), en doorgaans de serieletter van het stempel. De datum stond tussen twee lijnen en bestond uit acht cijfers: dag-maand-jaar-uur. Behalve handstempels waren er natuurlijk ook veel machine- en rolstempels in gebruik.

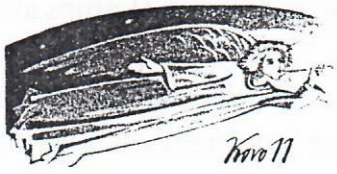
Postwaardestukken

Het hoge gebruik van postwaardestukken – met name enveloppen – leidde er waarschijnlijk toe dat de Republiek Litouwen niet met *postzegels* begon, maar met postwaardestukken. In de periode mei-november 1990 verschenen 6 enveloppen met een ingedrukt zegel in een nieuw ontwerp. Met een frankeerwaarde van 5 kopeken (verkoopprijs 7 kopeken) sloten deze enveloppen uitstekend aan op zowel de geldende posttarieven als de gewoonten van het publiek. Ondanks het feit dat filatelisten zich massaal op deze enveloppen stortten, gaat het hier dus echt om 'onbesmette' uitgaven.
De 6 enveloppen worden nog eens op een rijtje gezet in tabel 1.

Kaunas-e
pld 352,
p. Sijtze Reurich

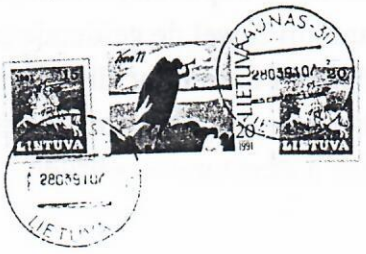

ATKURTA NEPRIKLAUSOMA
LIETUVOS RESPUBLIKA

Kaunas - e
p.d. 352
p. Sijtze Reurich

Nederland
Heren Sijtze Reurich
Bremstraat 80
6813 EN Arnhem

♦ Een aantal Litouwse enveloppen (verkleining: 60%)

♦ TABEL 1: Enveloppen met ingedrukt zegel. Eerste groep

No.	datum	oplage	omschrijving
1	17-5-1990	1.081.000	Uitroeping onafhankelijkheid
2	6-7-1990	435.000	Volkslied-festival
3	16-8-1990	180.000	Litouwse taal
4	16-8-1990	170.000	Cultuurfonds
5	18-8-1990	182.000	Geheelonthoudersbeweging
6	7-11-1990	37.000	Conservatorium Vilnius

De gestaag dalende oplagen zijn voor een groot deel te wijten aan de economische blokkade. Envelop nr. 6 kwam eigenlijk te laat, want de posttarieven werden op 7 oktober verhoogd, zodat deze 5-kopeken envelop weinig zin meer had. Of de envelop op grote schaal verspreid is, is niet duidelijk.
De tariefsverhoging van 7 oktober bracht het binnenlands briefporto op 20 kopeken, zodat er een grote behoefte ontstond aan enveloppen van 20 kopeken (en aan zegels van 15 kopeken om bestaande enveloppen bij te frankeren, waarover zo meer). Het resultaat was de tweede groep van postwaardestukken. Tabel 2 geeft details.

♦ TABEL 2: Enveloppen met ingedrukt zegel. Tweede groep

No.	datum	oplage	omschrijving	waarde
7	17-12-1990	736.000	Gelukkig kerstfeest	20 kop.
8	21-12-1990	536.000	Gelukkig nieuwjaar	20 kop.
9	16-2-1991	2.700.000	73e verjaardag Litouwen	20 kop.
10	11-3-1991	2.000.000	1 jaar onafhankelijkheid	20 kop.
11	13-3-1991	?	Slachtoffers 13 januari	20 kop.
12	?	?	Deportaties 1941	20 kop.
13	14-6-1991	?	Deportaties 1941	70 kop.

De laatste envelop is bedoeld voor aangetekende brieven (20 kop. port plus 50 kop. aantekenrecht). Overigens is het niet onmogelijk dat envelop 12 na envelop 13 verschenen is.
Ietwat verwarrend is dat de huidige Republiek Litouwen twéé verjaardagen heeft: op 16 februari 1918 werd de onafhankelijkheid van de 'oorspronkelijke' republiek uitgeroepen, terwijl 11 maart wordt gezien als de datum van herstel van de onafhankelijkheid. Vandaar enveloppen nrs. 9-10. Alle bovengenoemde enveloppen werden en worden enthousiast gebruikt binnen Litouwen. Alleen als geen Litouwse envelop voorhanden is, grijpt men naar een oude Sovjet-envelop, waarvan nog enorme voorraden aanwezig zijn.

Postzegels

Het vervaardigen van postzegels vereist een flinke technologische inspanning, waarbij gespecialiseerde apparatuur nodig is. Tandingmachines en gommeringsmachines waren niet beschikbaar toen de eerste Litouwse postzegels in oktober 1990 gefabriceerd werden. De eerste twee Litouwse emissies zijn dan ook ongetand en zonder gom uitgegeven. Inmiddels zult U ze wel gezien hebben. Voor de volledigheid:

7 oktober 1990

Eerste emissie, papier zonder watermerk, vellen van 5 rijen van 10 zegels.

5 kopeken	groen	(2.404.800)
10 kopeken	donkerviolet	(1.078.350)
20 kopeken	blauw	(527.000)
50 kopeken	rose	(527.000)

23 december 1990

Tweede emissie, watermerk verticale lijnen, vellen van 16 met 4 vignetten. Gesimuleerde perforatie en waarde gedrukt in goudbruin.

5 kopeken	groen	(1.500.000)
10 kopeken	donkerviolet	(1.500.000)
20 kopeken	blauw	(2.500.000)
50 kopeken	rose	(1.500.000)

Overigens zit in het papier van de tweede emissie hier en daar ook een horizontale lijn als watermerk.
Een vriend van me merkte zuur op dat het gros van deze zegels gebruikt is om

verzamelaarsbrieven naar het buitenland te frankeren! Dat is wel een beetje waar – filatelisten zijn onverbeterlijk – maar niettemin zijn deze zegels gewoon in gebruik genomen in Litouwen, en ze komen ook voor op echte 'Bedarfspost'. De akelige minivelletjes van de tweede emissie zijn extra akelig als je bedenkt dat ze gedrukt zijn in een land waar papierschaarste heerst.

De lokale produkten waren toch niet bevredigend, en men zocht contacten in het buitenland. Een firma in Duitsland werd bereid gevonden om als distributeur van Litouwse filatelistische produkten op te treden, en een drukker in Leipzig werd aan het werk gezet om langlopende frankeerzegels te produceren. Begin januari 1991 waren de eerste vijf waarden gereed voor gebruik, maar bij vervoer naar Litouwen werd de gehele oplage door Sovjet-douaniers in beslag genomen. Na maanden zijn de zegels teruggestuurd naar Duitsland, waar de distributeur ze vrolijk bij verzamelaars aan de man (m/v) bracht, hoewel de zegels dus niet in Litouwen waren uitgebracht! Later in 1991 drongen deze zegels niettemin mondjesmaat door in Litouwen.
Latere emissies konden zonder problemen in Litouwen uitgebracht worden. Een lijst is aan het eind van dit artikel opgenomen.

In de serie frankeerzegels met het bekende 'Vytis'-ontwerp spelen de zegels van 15 kopeken een belangrijke rol. Na de tariefsverhoging van 7-10-1990 ontstond, zoals opgemerkt, een sterke behoefte aan zegels van 15 kopeken om de enorme voorraad 5-kopeken-enveloppen bij te frankeren. Naast een in Leipzig gedrukt zegel werd ook een in Kaunas vervaardigd 'surrogaat' in gebruik genomen, deze laatste zoals alle Kaunas-emissies ongetand en zonder gom. Beide zegels werden door geheel Litouwen gebruikt als bijfrankering op Sovjet-enveloppen.

In augustus 1990 werden de posttarieven opnieuw verhoogd. Het brieftarief ging naar 30 kopeken, het aantekenrecht naar 1 roebel. Er ontstond nu natuurlijk behoefte aan zegels van 25 kopeken, en een Kaunas-emissie in deze waarde is in gebruik genomen, evenals een Kaunas-emissie van 30 kopeken. Ongetwijfeld zullen deze noodoplossingen op den duur wijken voor in Leipzig vervaardigde zegels.

Geldklopperij of niet?
Een vraag die door onze voorzitter al gesteld is. We bezien de grote produktivi-

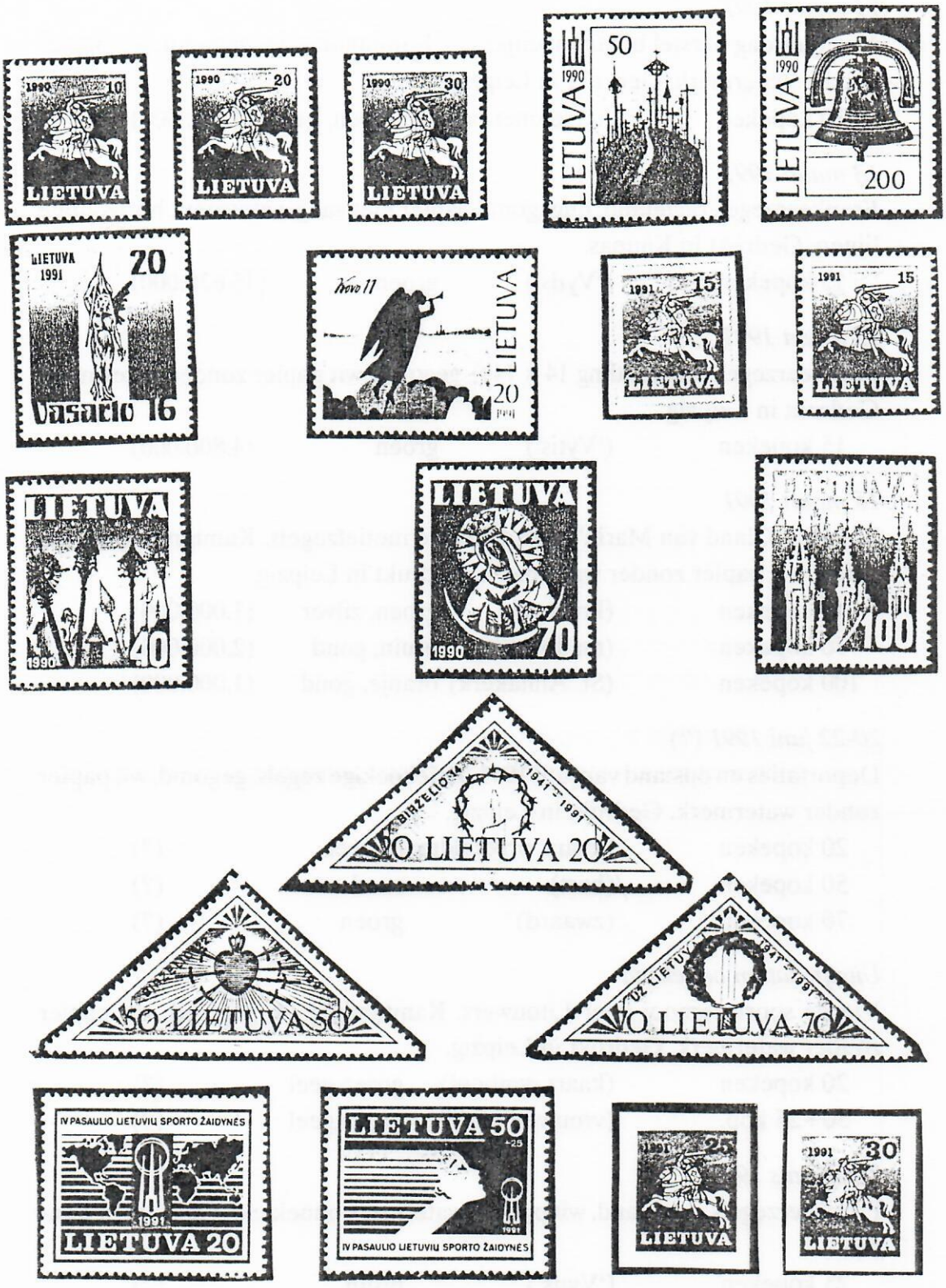
teit van de Litouwse posterijen natuurlijk met flinke argwaan, maar ik geloof dat we ons – voorlopig – geen zorgen hoeven te maken. De Litouwse posterijen spelen in op een beslist aanwezige binnenlandse vraag naar puur Litouwse postwaarden. Alle Litouwers die ik over dit onderwerp gesproken heb, merken op, dat er een groot tekort aan Litouwse zegels bestaat, en dat men soms tandenknarsend naar een oude Sovjet-envelop moet grijpen, waar men dan bij voorkeur met Litouwse zegels bijfrankeert. Alle tot nu toe uitgegeven zegels (behalve de eerste Leipzig-emissie) komen voor op gewone zakenpost. Daarmee zijn het voor mij legitieme uitgiften.
Er zijn geruchten dat de 40-kopeken zegel uit de serie 'Litouwen – land van Maria' aanvankelijk slechts mondjesmaat verkrijgbaar was, en voor woekerprijzen verkocht werd. Ik kon inderdaad constateren dat dit zegel nauwelijks verkrijgbaar was, en ken geen zakenpost met dit zegel. Voordat we dit zegel echter als 'Sperrwert' uit de catalogus trappen, moeten we wel opmerken dat de waarde van 40 kopeken slecht aansluit op de posttarieven, en dat alleen om die reden al gebruik ervan zeldzaam zal zijn. Een goede vergelijking zou zijn een Nederlandse zegel van 95 cent...
De reden voor de 13 postwaardestukken is al genoemd: het gebruik van enveloppen met ingedrukt zegel is nu eenmaal diep verankerd in de Sovjet-postcultuur. Al met al vind ik het nog steeds leuk om de Litouwse emissies te verzamelen, maar iedereen moet natuurlijk voor zichzelf uitmaken wat verzamelwaardig is.

10 januari 1991 (niet uitgegeven op die datum)
Frankeerzegels, kamtanding 14 × 14½ of 14, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

10 kopeken	('Vytis')	bruin	(3.000.000)
20 kopeken	('Vytis')	grijsblauw	(12.000.000)
30 kopeken	('Vytis')	roodviolet	(3.000.000)
50 kopeken	(kruizen)	goudbruin	(3.000.000)
200 kopeken	(vrijheidsklok)	goudbruin	(1.000.000)

16 februari 1991
73e verjaardag van (eerste) uitroeping van onafhankelijkheid (16-2-1918). Kamtanding 14, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

20 kopeken	(engel)	violet	(3.000.000)

♦ Litouwse postzegels: de oogst van 1991

11 maart 1991

1e verjaardag herstel onafhankelijkheid. Kamtanding 14, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

20 kopeken	(engel met bazuin)	groen, geel	(1.000.000)

13 maart 1991

Frankeerzegel, ongetand, ongegomd papier met vaag watermerk horizontale lijnen. Gedrukt in Kaunas.

15 kopeken	('Vytis')	groen	(15.630.000)

15 maart 1991

Frankeerzegel, kamtanding 14 × 14½, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

15 kopeken	('Vytis')	groen	(4.800.000)

15 maart 1991

'Litouwen, land van Maria', godsdienstige motiefzegels. Kamtanding 14, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

40 kopeken	(kruizen)	groen, zilver	(1.000.000)
70 kopeken	(madonna)	bruin, goud	(2.000.000)
100 kopeken	(St. Annakerk)	oranje, goud	(1.000.000)

20-22 juni 1991 (?)

Deportaties en opstand van juni 1941. Driehoekige zegels, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

20 kopeken	(kaars, prikkeldraad)	geel	(?)
50 kopeken	(hart)	rood	(?)
70 kopeken	(zwaard)	groen	(?)

Uitgiftedatum onbekend

Vierde sporttoernooi voor Litouwers. Kamtanding 14, gegomd, wit papier zonder watermerk. Gedrukt in Leipzig.

20 kopeken	(kaart,symbool)	groen,geel	(?)
50+25 kop.	(vrouwenhoofd)	groen,geel	(?)

? augustus 1991

Frankeerzegels, ongetand, wit papier, watermerk onbekend. Gedrukt in Kaunas.

25 kopeken	('Vytis')	bruin	(?)
30 kopeken	('Vytis')	violet	(?)

LITOUWEN: DE EERSTE TWEE EMISSIES

IVO STEYN

Hoewel het nog vroeg is en er nog steeds nieuwe informatie bovenkomt, lijkt het tijd om een paar opmerkingen over deze interessante zegels op papier te zetten.

Eerste emissie, papier zonder watermerk, vellen van 5 rijen van 10 zegels.

5 kopeken	groen		(2.404.800)
	nuances:	donkergroen	
		lichtgroen	
		grijsgroen	
		olijfgroen	
10 kopeken	donkerviolet		(1.078.350)
20 kopeken	blauw		(527.000)
	nuances:	donkerblauw	
		lichtblauw	
		grijsblauw	
50 kopeken	rose		(527.000)
	nuances:	rood	
		baksteenrood	

De uitgiftedatum was 7 oktober 1990, maar de verkoop was hier en daar al begonnen op 5 oktober. Brieven van 5 oktober (makkelijk herkenbaar aan de oude posttarieven!) zijn bekend.

De zegels zijn gedrukt – volgens *Michel* in offsetdruk – in vellen van 50: 5 rijen van 10 zegels. Langs de bovenrand lopen cijfers 5, 10, 15, ... , 50, langs de linkerkant de cijfers 10, 20, 30, 40, 50. Linksonder de tekst '1990 m. 1 laida' (1990 eerste emissie), terwijl rechtsonder een inschrift 'Spindulio sp. 90-1621.' (20 en 50 kopeken), 'Spaude Spindulio sp. 1990. Užs. 1507. 3 000 000' (5 kopeken) of 'Spaude Spindulio sp. 1990. Užs. 1507. 2 000 000' (10 kopeken). Merk op dat dit inschrift op de vellen van de lage waarden een grotere oplage suggereert dan uiteindelijk werkelijk gedrukt is.

Hoewel het papier niet fantastisch is, is de druk redelijk van kwaliteit. De verdeling van zegels over het vel is regelmatig, met een horizontale afstand tussen

zegels van 5 mm en een verticale afstand van 4 mm. Hoewel de zegels ongetand zijn uitgegeven, zijn van twee plaatsen (Šiauliai en Utėna) geperforeerde zegels bekend, duidelijk een lokale improvisatie. Van de Šiauliai-perforatie heb ik een voorbeeld: de 20-kopeken waarde op een zakenbrief naar Jonava. De tanding is onregelmatig; een echte naaimachinetanding!

Het identificeren van subtypen op de vellen is moeilijk. Ik kwam na lang turen tot de volgende observaties:

5 kopeken. Er zijn twee subtypen in het vel te vinden. Type I heeft een zeer klein groen puntje rechts van de 'A' in 'LIETUVA', Type II heeft dit puntje niet. Er zijn 18 posities met Type I: 4, 6, 7, 12, 14, 15, 23, 24, 26, 31, 32, 34, 38, 42, 43, 45, 46, 50. Verder zijn er vele kleurvlekjes in en rond de zegels te vinden, waarvan er ongetwijfeld vele constant zullen zijn, maar dat geldt voor alle waarden.

10 kopeken. Hier kon ik geen subtypen ontdekken. De druk is zeer regelmatig, de donkere inkt heeft duidelijk goed gepakt op het papier. Een opvallende plaatfout is te vinden in zegel 32: de linkerkaderrand vertoont een horizontale 'zijtak' naar links, ongeveer 0,5 mm lang, 1,8 mm boven de linkeronderhoek.

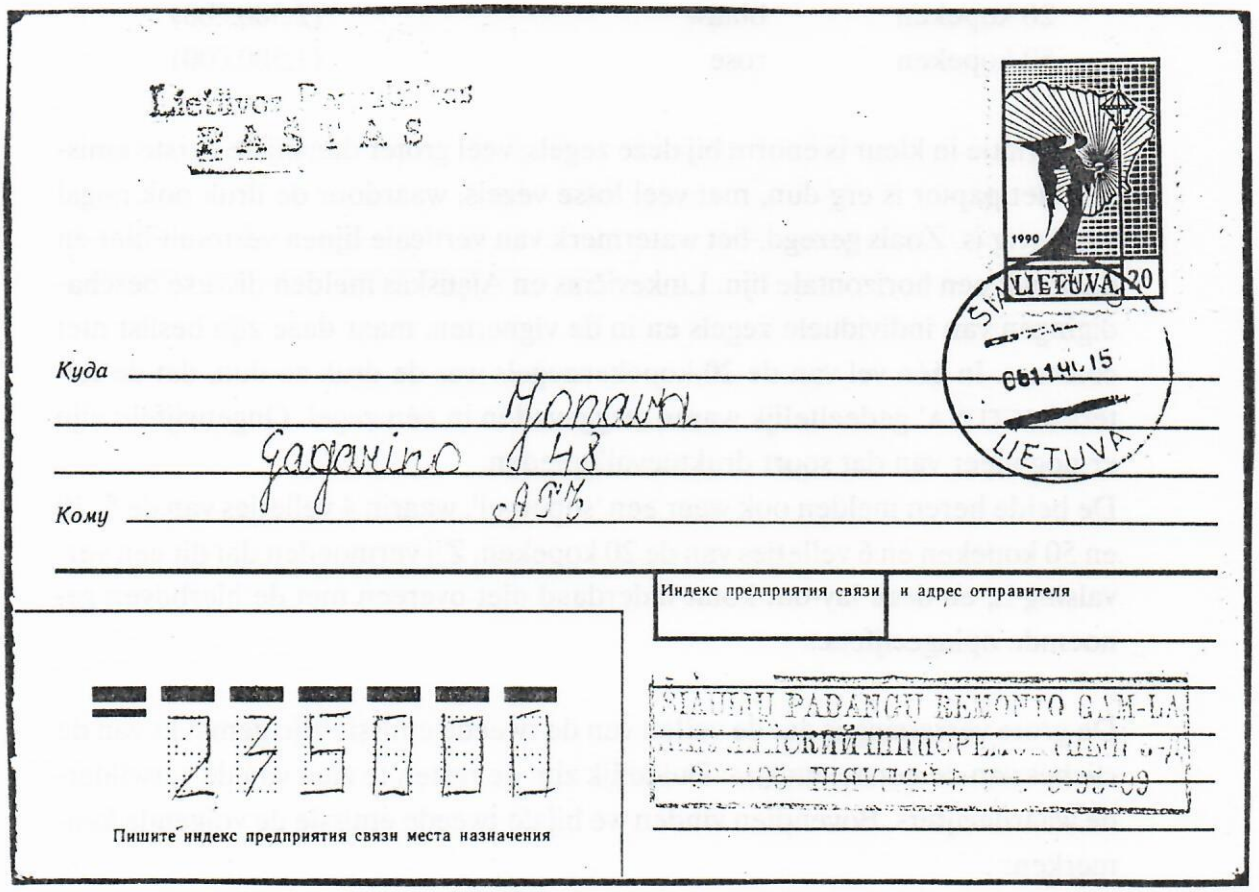
20 kopeken. Niets onregelmatigs te ontdekken.

50 kopeken. Hier vinden we weer twee subtypen. Type I heeft een klein wit vlekje in de onderkaderrand, recht onder de '50', terwijl Type II dit vlekje niet heeft. Type I vinden we in posities 2, 4, 7, 10, 13, 14, 17, 19, 22, 24, 27, 28, 31, 33, 34, 37, 45, 47, 49, 50. Verder vinden we bij deze waarde erg veel kleurvlekjes. Zegel 29 vertoont een opvallende uitstulping aan de linkeronderhoek. In twee posities – 15 en 21 – zit er een opvallend wit vlekje in de linkerkaderrand. Positie 24 onderscheidt zich door twee witte vlekjes, de eerste in de balk boven 'LIETUVA', de tweede boven de 'E' van 'LIETUVA'. Al deze kenmerken zijn constant.

Uit de onregelmatige verdeling van subtypen over de plaat valt geen conclusie te trekken over transferblokken, e.d. Een mysterieuze velindeling.

♦ Posities 5-8, tweede emissie, 50 kopeke. De witte plek in de linkerkaderrand (positie 5) en de witte vlekjes in de tekst (positie 8) komen ook in het vel van de eerste emissie voor

♦ Brief van Šiauliai naar Jonava, 6 november 1990. Op de achterkant aankomststempel Jonava, 8-11-1990. De zegel is met de naaimachine geperforeerd

Linkevičius en Ajauskas maken melding van een 'modelvel' voor de zegels van 5 en 10 kopeken. Het vel heeft een opmerkelijke indeling: het bevat vier blokken, twee voor elke waarde, twee blokken van 10 × 10, twee blokken van 5 × 10. Het is me niet geheel duidelijk of dat betekent dat de twee lage waarden ook in vellen van 10 × 10 voorkomen. Ik heb dergelijke vellen nog niet gezien of horen beschrijven.
Dezelfde heren melden ook foutdrukken (aard niet nader gespecificeerd) en vervalsingen, met name van het 20-kopekenzegel. Wij wachten met spanning op nadere gegevens...

Tweede emissie, watermerk verticale lijnen, vellen van 16 met 4 vignetten. Gesimuleerde perforatie en waarde gedrukt in goudbruin.

5 kopeken	groen	(1.500.000)
	Noot: lichtere kleur groen dan eerste emissie	
10 kopeken	donkerviolet	(1.500.000)
20 kopeken	blauw	(2.500.000)
50 kopeken	rose	(1.500.000)

De variatie in kleur is enorm bij deze zegels, veel groter dan bij de eerste emissie. Het papier is erg dun, met veel losse vezels, waardoor de druk ook nogal vlekkerig is. Zoals gezegd, het watermerk van verticale lijnen vertoont hier en daar ook een horizontale lijn. Linkevičius en Ajauskas melden diverse beschadigingen van individuele zegels en in de vignetten, maar deze zijn beslist niet constant. In één vel van de 20-kopekenzegels was de druk zo dun, dat de letters 'LIETUVA' gedeeltelijk waren weggevallen in één zegel. Ongetwijfeld zijn er nog meer van dat soort druktoevalligheden.
De beide heren melden ook weer een 'supervel', waarin 4 velletjes van de 5, 10 en 50 kopeken en 6 velletjes van de 20 kopeken. Zij vermoeden dat dit een vervalsing is, en deze lay-out komt inderdaad niet overeen met de hierboven genoemde oplagecijfers...

De grote verrassing is dat de vellen van de tweede emissie zijn gemaakt van de clichés van de eerste emissie. Duidelijk zijn de resten te zien van de verwijderde waardecijfers. Bovendien vinden we bij de tweede emissie de volgende kenmerken:

5 kopeken. Ook hier vinden we de typen I en II terug. Als we de vignetten niet

in de zegelnummering opnemen (dus rij 1 bevat zegels 1-4, rij 2 zegels 5-8, enz.), dan vinden we Type I in posities 1, 15 en 16. Dit komt niet overeen met een blok van 4 × 4 uit het vel van de eerste emissie.

10 kopeken. Geen 'overerfde' kenmerken.

20 kopeken. Geen 'overerfde' kenmerken.

50 kopeken. Type I is ook hier te vinden: posities 3, 4, 6, 8, 9, 11, 12. Bovendien is het witte vlekje van positie 15 en 21 (eerste emissie) hier te vinden in positie 5, terwijl de witte vlekjes van positie 24 (eerste emissie) hier in positie 8 voorkomen. Dit alles leidt onherroepelijk tot de conclusie dat het *4 × 4 blok zegels van de vellen van de tweede emissie overeenkomt met het 4 × 4 blok op posities 11-14, 21-24, 31-34, 41-44 van de vellen van de eerste emissie.*

Het is echter merkwaardig dat deze conclusie alleen getrokken kan worden voor het zegel van 50 kopeken, en niet voor de 5 kopeken, waar de aangetroffen kenmerken een dergelijke conclusie juist uitsluiten. De zegels van 10 en 20 kopeken lenen zich (tot nu toe) slechter voor een dergelijke analyse.

Over het gebruik van deze zegels kan ik kort zijn: alle waarden komen postaal gebruikt voor, ook op zakenpost. We hebben hier dus te maken met echte postzegels, die een nuttige rol vervullen als (vooruit)betalingsmiddel voor postdiensten, en die tegelijk de Litouwse regering geld besparen: iedere roebel die aan Litouwse zegels wordt besteed, wordt niet aan Sovjet-postzegels besteed. De invoering van Litouwse zegels zorgt er dus voor dat aanzienlijke bedragen niet naar de Sovjet-posterijen vloeien, maar naar de Republiek Litouwen. Dat geldt uiteraard voor de zegels die aan verzamelaars verkocht zijn, maar ook voor zegels die postaal gebruikt zijn.

DE BERLIJNSE DRUKKEN

ANDRÉ DE BRUIN

Nadat ik mij tot op dit moment eigenlijk alleen v.w.b. Litouwen heb beziggehouden met de eerste provisorische zegels (Michel-nummers 1 t/m 26), raak ik de laatste tijd steeds meer geïnteresseerd in de daarop volgende zegels: de zogenaamde 'Berlijnse drukken of Berlijnse zegels'. De naam spreekt voor zichzelf: het zijn zegels die alle in Berlijn zijn gedrukt.
In de eerste dagen van de (toenmalige) zelfstandigheid was het onmogelijk gebleken grote aantallen zegels op korte tijd en in een verantwoorde kwaliteit in Litouwen te drukken. Derhalve sloot de Litouwse minister van Verkeer MARTINAS YCAS (de Litouwse May-Weggen, zal ik maar zeggen) in november 1918 een leveringscontract met de gebroeders Berg in Berlijn. In dit contract werd bedongen dat deze Duitse firma postzegels zou leveren aan de staat Litouwen. Door allerlei moeilijkheden (stakingen, oproer, tekort aan materiaal en meer van dat ongemak) werd de levering steeds uitgesteld, de druk niet door Berg maar door de firma H.S. Hermann gerealiseerd, zodat uiteindelijk de eerste zegels eerst in een kleine hoeveelheid op 17 februari 1919 aan het loket te Kaunas werden verkocht. De firma Hermann was gespecialiseerd in het drukken van voedseldistributiebonnen, dat verklaart ook het papier van de eerste en tweede druk.
Het ontwerp van de zegels is van KAZYS SIMONS, naar folkloristische afbeeldingen verzameld door de directeur van het Nationaal Museum te Kaunas: TADAS GAUGIRDAS. Toegepast werd het lithografisch drukprocédé: een steendruk in kleuren die, gegeven het ontwerp, hiervoor niet het meest geschikte drukproces bleek. Dat verklaart ook de vele foutdrukken en maakt voor ons deze uitgave, gevoegd bij het feit dat verschillende tandingen voorkomen, zo geweldig interessant!
Beginnende interesse roept de vraag op: waar moet ik naar kijken, waar moet ik naar zoeken? Daarom heb ik eerst een literatuur-'zoekslag' gemaakt en de uitkomst daarvan vertaald in een mancolijst. Het is deze lijst (gaande dus over de zegels *Michel* nummers 27-60) die ik op de volgende bladzijden aan u voorleg. Het leek mij namelijk niet alleen voor mij interessant, maar voor alle verzamelaars die zich met deze zegels bezig houden. De (incomplete?) lijst is zodanig opgesteld dat getracht is alle afwijkingen naar constatering en analogie (getand/ongetand) te catalogiseren. Het is niet gezegd dat alle hier genoemde

afwijkingen ook daadwerkelijk voorkomen. Mijn vraag aan u: kruist u eens aan wat u zelf heeft, zodat we uiteindelijk tot een getoetst overzicht kunnen komen!! Vanwege het internationaal karakter (mancolijst) heb ik de lijst in het Engels geschreven; ik hoop niet dat dit een bezwaar is... Geringe afwijkingen in tanding komen voor!

Legenda:
X = ongebruikt; O = gestempeld; ■ = op stuk; * = door eenieder nader te definiëren, bijvoorbeeld blok van vier o.i.d.
De nummering is conform *Michel* en het Handboek (*Postage Stamps of Lithuania*), met dien verstande dat een tweede tanding is aangegeven met ' en een eventuele derde tanding met ". Het hoofdnummer heeft geen toegevoegde letter.
Zo veel mogelijk is de letterduiding van het Handboek aangehouden. Ik hoop dat e.e.a. verder voor zichzelf spreekt; voor vragen sta ik steeds open. Veel zoekplezier!!!!

André de Bruin

Berliner Drucke — Berlijnse emissie — Berlin issues

Michel/ HB		Zahnung Perforation	WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
1. Berlin Issue 17/19 febr '19; H.S. Hermann Printing								
27/27	L	10¼-10½	L	1< A<		X		
10 sk.	a	10¼-10½	L	1< A<	broken LIETUVOS, it looks like J, position 71			
carmine/ greyblue	b	10¼-10½	L	1< A<	defective 1 (short) in upper left 10, position 21			
	c	10¼-10½	L	1< A<	broken circle above PAŠTO, position 63			
	R	10¼-10½	L	1> A>				
	a	10¼-10½	L	1> A>	broken LIETUVOS, it looks like J, position 71			
	b	10¼-10½	L	1> A>	defective 1 (short) in upper left 10, position 21			

Michel/ HB		Zahnung Perforation	WZ WM	Abart Variety	X O ■ *
27/27	c	10¼-10½	L 1> A>	broken circle above PAŠTO, position 63	
28/28	L	10¼-10½	L 1< A<		
15 sk.	a	10¼-10½	L 1< A<	split ZENKLAS at its top, position 4	
violet/ greyblue	R	10¼-10½	L 1> A>		
	a	10¼-10½	L 1> A>	split ZENKLAS at its top, position 4	
	L'	11½×10½	L 1< A<		
	a	11½×10½	L 1< A<	split ZENKLAS at its top, position 4	
	R'	11½×10½	L 1> A>		
	a	11½×10½	L 1> A>	split ZENKLAS at its top, position 4	
29/29	L	10¼-10½	L 1< A<		
30 sk.	a	10¼-10½	L 1< A<	double perf. hor.	
orange/ greyblue	b	10¼-10½	L 1< A<	broken ZENKLAS position .0	
	L'	11½×10½	L 1< A<		
	a	11½×10½	L 1< A<	double perf. hor.	
	b	11½×10½	L 1< A<	broken ZENKLAS position .0	
	R'	11½×10½	L 1> A>		
	a	11½×10½	L 1> A>	double perf. hor.	
	b	11½×10½	L 1> A>	broken ZENKLAS position .0	

KAUNAS cancellations are common; more scarce are cancellations of VILKAVIŠKIS, NAUMISTIS and KAZLU RUDA. Quantity 10.000 each.

Michel/ HB		Zahnung Perforation	WZ WM	Abart Variety	X O ■ *

2. Berlin Issue from 20 March 1919; H.S. Hermann printing
Quantity 100.000 each value.

30/30	U	11½×12	L 1∧ B∧		
10 sk.	a	imperf.	1∧ B∧		
carmine/	b	11½×12	L 1∧ B∧	hor. imperf.	
greyblue	c	11½×12	L 1∧ B∧	vert. imperf.	
20-03-19	d	11½×12	L 1∧ B∧	imperf. top margin	
	e	imperf.	1∧ B∧	thick foot 10 up left	
	f	imperf.	1∧ B∧	spreadfoot 10 under	

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
30/30	g	11½×12	L	1∧ B∧	thick foot 10 up left				
	h	11½×12	L	1∧ B∧	spreadfoot 10 under				
	D	11½×12	L	1∨ B∨					
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	11½×12	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
	c	11½×12	L	1∨ B∨	vert. imperf.				
	d	11½×12	L	1∨ B∨	imperf. top margin				
	e	imperf.		1∨ B∨	thick foot 10 up left				
	f	imperf.		1∨ B∨	spreadfoot 10 under				
	g	11½×12	L	1∨ B∨	thick foot 10 up left				
	h	11½×12	L	1∨ B∨	spreadfoot 10 under				
	U'	11¼-11½	L	1∧ B∧			X		
	b	11¼-11½	L	1∧ B∧	hor. imperf.				
	c	11¼-11½	L	1∧ B∧	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	1∧ B∧	imperf. top margin				
	g	11¼-11½	L	1∧ B∧	thick foot 10 up left				
	h	11¼-11½	L	1∧ B∧	spreadfoot 10 under				
31/31	U	11½×12	L	1∧ B∧			X		
15 sk.	a	imperf.		1∧ B∧					
violet/	b	11½×12	L	1∧ B∧	hor. imperf.				
greyblue	c	11½×12	L	1∧ B∧	vert. imperf.				
20-03-19	d	11½×12	L	1∧ B∧	hor. pair imperf. betw.				
	e	11½×12	L	1∧ B∧	thick/double paper				
	f	11½×12	L	1∧ B∧	double perf. hor.				
	g	imperf.		1∧ B∧	thick/double paper				
	D	11½×12	L	1∨ B∨					
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	11½×12	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
	c	11½×12	L	1∨ B∨	vert. imperf.				
	d	11½×12	L	1∨ B∨	hor. pair imperf. betw.				
	e	11½×12	L	1∨ B∨	thick/double paper				
	f	11½×12	L	1∨ B∨	double perf. hor.				
	g	imperf.		1∨ B∨	thick/double paper				
	D'	11¼-11½	L	1∨ B∨			X		
	b	11¼-11½	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
	c	11¼-11½	L	1∨ B∨	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	1∨ B∨	hor. pair imperf. betw.				
	e	11¼-11½	L	1∨ B∨	thick/double paper				
	f	11¼-11½	L	1∨ B∨	double perf. hor.				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	x	o	■	*
32/32	U	11½×12	L	1∧ B∧			X		
20 sk.	a	imperf.		1∧ B∧					
darkblue/	b	11½×12	L	1∧ B∧	hor. imperf.				
greyblue	c	11½×12	L	1∧ B∧	vert. imperf.				
20-03-19	d	11½×12	L	1∧ B∧	vert. pair imperf. betw.				
	e	11½×12	L	1∧ B∧	hor. pair imperf. betw.				
	f	11½×12	L	1∧ B∧	imperf. three sides				
	D	11½×12	L	1∨ B∨					
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	11½×12	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
	c	11½×12	L	1∨ B∨	vert. imperf.				
	d	11½×12	L	1∨ B∨	vert. pair imperf. betw.				
	e	11½×12	L	1∨ B∨	hor. pair imperf. betw.				
	f	11½×12	L	1∨ B∨	imperf. three sides				
	D'	11¼-11½	L	1∨ B∨					
	b	11¼-11½	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
	c	11¼-11½	L	1∨ B∨	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	1∨ B∨	vert. pair imperf. betw.				
	e	11¼-11½	L	1∨ B∨	hor. pair imperf. betw.				
	f	11¼-11½	L	1∨ B∨	imperf. three sides				
33/33	U	14 : 14	C	1∧ B∧			X		
30 sk.	a	imperf.		1∧ B∧					
orange/	b	14 : 14	C	1∧ B∧	imperf. top margin				
greyblue	c	14 : 14	C	1∧ B∧	imperf. bottom margin				
20-03-19	D	14 : 14	C	1∨ B∨			X		
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	14 : 14	C	1∨ B∨	imperf. top margin				
	c	14 : 14	C	1∨ B∨	imperf. bottom margin				
34/34	U	14 : 14	C	1∧ B∧			X		
40 sk.	a	imperf.		1∧ B∧					
reddish/	b	14 : 14	C	1∧ B∧	imperf. top margin				
greyblue	c	14 : 14	C	1∧ B∧	imperf. bottom margin				
20-03-19	d	14 : 14	C	1∧ B∧	hor. double perf.				
	e	14 : 14	C	1∧ B∧	vert. double perf.				
	f	14 : 14	C	1∧ B∧	offset reverse side				
	g	imperf.		1∧ B∧	offset reverse side				
	h	14 : 14	C	1∧ B∧	greyish brown				
	i	imperf.		1∧ B∧	greyish brown				
	D	14 : 14	C	1∨ B∨			X		
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	14 : 14	C	1∨ B∨	imperf. top margin				
	c	14 : 14	C	1∨ B∨	imperf. bottom margin				
	d	14 : 14	C	1∨ B∨	hor. double perf.				
	e	14 : 14	C	1∨ B∨	vert. double perf.				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
34/34	f	14 : 14	C	1V BV	offset reverse side				
	g	imperf.		1V BV	offset reverse side				
	h	14 : 14	C	1V BV	greyish brown				
	i	imperf.		1V BV	greyish brown				
	U'	11½×12	L	1Λ BΛ					
	b	11½×12	L	1Λ BΛ	imperf. top margin				
	c	11½×12	L	1Λ BΛ	imperf. bottom margin				
	d	11½×12	L	1Λ BΛ	hor. double perf.				
	e	11½×12	L	1Λ BΛ	vert. double perf.				
	f	11½×12	L	1Λ BΛ	offset reverse side				
	h	11½×12	L	1Λ BΛ	greyish brown				
	D'	11½×12	L	1V BV					
	b	11½×12	L	1V BV	imperf. top margin				
	c	11½×12	L	1V BV	imperf. bottom margin				
	d	11½×12	L	1V BV	hor. double perf.				
	e	11½×12	L	1V BV	vert. double perf.				
	f	11½×12	L	1V BV	offset reverse side				
	h	11½×12	L	1V BV	greyish brown				
35/35	L	12×11½	L	1< B<			X		
50 sk.	a	imperf.		1< B<					
greenish	b	12×11½	L	1< B<	imperf. hor.				
blue/	c	12×11½	L	1< B<	imperf. vert.				
greyblue	d	12×11½	L	1< B<	hor. pair imperf. betw.				
20-03-19	e	12×11½	L	1< B<	creased paper				
	f	12×11½	L	1< B<	imperf. leftside				
	g	12×11½	L	1< B<	imperf. three sides				
	h	12×11½	L	1< B<	double perf.				
	i	imperf.		1< B<	displaced arms				
	R	12×11½	L	1> B>			X		
	a	imperf.		1> B>					
	b	12×11½	L	1> B>	hor. imperf.				
	c	12×11½	L	1> B>	vert. imperf.				
	d	12×11½	L	1> B>	hor. pair imperf. betw.				
	e	12×11½	L	1> B>	creased paper				
	f	12×11½	L	1> B>	imperf. left margin				
	g	12×11½	L	1> B>	imperf. three sides				
	h	12×11½	L	1> B>	double perf.				
	i	imperf.		1> B>	displaced arms				
	L'	11¼-11½	L	1< B<					
	b	11¼-11½	L	1< B<	hor. imperf.				
	c	11¼-11½	L	1< B<	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	1< B<	hor. pair imperf. betw.				
	e	11¼-11½	L	1< B<	creased paper				
	f	11¼-11½	L	1< B<	imperf. left margin				
	g	11¼-11½	L	1< B<	imperf. three sides				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	x	o	■	*
35/35	h	11¼-11½	L	1< B<	double perf.				
	R'	11¼-11½	L	1> B>					
	b	11¼-11½	L	1> B>	hor. imperf.				
	c	11¼-11½	L	1> B>	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	1> B>	hor. pair imperf. betw.				
	e	11¼-11½	L	1> B>	creased paper				
	f	11¼-11½	L	1> B>	imperf. left margin				
	g	11¼-11½	L	1> B>	imperf. three sides				
	h	11¼-11½	L	1> B>	double perf.				
36/36	L	12×11½	L	1< B<			X		
75 sk.	a	imperf.		1< B<					
orange-	b	imperf.		1< B<	displaced arms				
carmine/	c	12×11½	L	1< B<	imperf. double arms				
greyblue	d	12×11½	L	1< B<	imperf. right margin				
20-03-19	e	12×11½	L	1< B<	broken LIETUVOS position 100				
	f	12×11½	L	1< B<	double perf. right				
	g	imperf.		1< B<	broken LIETUVOS position 100				
	R	12×11½	L	1> B>			X		
	a	imperf.	L	1> B>					
	b	imperf.	L	1> B>	displaced arms				
	c	imperf.	L	1> B>	double arms				
	d	12×11½	L	1> B>	imperf. right margin				
	e	12×11½	L	1> B>	broken LIETUVOS position 100				
	f	12×11½	L	1> B>	double perf. right				
	g	imperf.	L	1> B>	broken LIETUVOS position 100				
37/37	U	11½×12	L	1∧ B∧			X		
1 auks.	a	imperf.		1∧ B∧					
greyish-	b	11½×12	L	1∧ B∧	hor. imperf.				
carmine/	c	imperf.		1∧ B∧	displaced arms				
grey-	D	11½×12	L	1∨ B∨			X		
blue	a	imperf.		1∨ B∨					
after	b	11½×12	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
20-03-19	c	imperf.	1∨ B∨		displaced arms				
38/38	U	11½×12	L	1∧ B∧			X		
3 auks.	a	imperf.		1∧ B∧					
brown-	b	11½×12	L	1∧ B∧	hor. imperf.				
carmine/	c	11½×12	L	1∧ B∧	vert. imperf.				
greyblue	d	11½×12	L	1∧ B∧	displaced arms				
after	e	imperf.		1∧ B∧	displaced arms				
20-03-19	f	11½×12	L	1∧ B∧	imperf. left margin				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	x	o	■	*
38/38	g	11½×12	L	1∧ B∧	imperf. right margin				
	h	11½×12	L	1∧ B∧	double perf.				
	i	imperf.		1∧ B∧	double arms				
	D	11½×12	L	1∨ B∨					
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	11½×12	L	1∨ B∨	hor. imperf.				
	c	11½×12	L	1∨ B∨	vert. imperf.				
	d	11½×12	L	1∨ B∨	displaced arms				
	e	imperf.		1∨ B∨	displaced arms				
	f	11½×12	L	1∨ B∨	imperf. left margin				
	g	11½×12	L	1∨ B∨	imperf. right margin				
	h	11½×12	L	1∨ B∨	double perf.				
	i	imperf.		1∨ B∨	double arms				
39/39	U	11½×12	L	1∧ B∧			X		
5 auks.	a	imperf.		1∧ B∧					
blue-	b	imperf.		1∧ B∧	displaced arms				
green-	c	11½×12	L	1∧ B∧	yellowgreen/carmine				
carmine/	d	imperf.		1∧ B∧	yellowgreen/carmine				
greyblue	e	11½×12	L	1∧ B∧	displaced arms				
after	f	11½×12	L	1∧ B∧	yellowgreen/carmine displaced arms				
20-03-19									
	D	11½×12	L	1∨ B∨			X		
	a	imperf.		1∨ B∨					
	b	11½×12	L	1∨ B∨	displaced arms				
	c	11½×12	L	1∨ B∨	yellowgreen/carmine				
	d	imperf.		1∨ B∨	yellowgreen/carmine				
	e	imperf.		1∨ B∨	displaced arms				
	f	11½×12	L	1∨ B∨	yellowgreen/carmine displaced arms				

Cancellations:

Perforated stamps, earliest dates		*Imperforated stamps, known period*	
JONAVA	14-05-1919	JONAVA	31-05 - 04-06
JURBARKAS	27-04-1919		
KAISIADORYS	13-05-1919	KAISIADORYS	01-06-1919
KRETINGA	10-05-1919		
KURSENAI	14-05-1919		
RASEINIAI	13-05-1919	RASEINIAI	22-05 - 29-05
SKAUDVILE	16-05-1919	SKAUDVILE	21-05 - 10-06
TAURAGĖ	20-04-1919	TAURAGĖ	20-05 - 03-06
TELŠIAI	05-05-1919	TELŠIAI	19-05 - 16-06
VILKAVIŠKIS	28-04-1919		

Proofs:

There are some proofs known of this issue. The proofs are all imperforated, on buff paper without any watermark and have no gum.

Proofs:

P 30, 10 sk.	dull carmine	☐		idem one	
	pale rose	☐		inverted	☐
P 31, 15 sk.	violet purple	☐		triple centre	
P 32, 20 sk.	dark blue	☐		one inverted	☐
P 33, 30 sk.	dull orange	☐		idem	
P 34, 40 sk.	brown	☐		two inverted	☐
P 35, 50 sk.	greenish blue	☐		se-tenant pair	
	green	☐		with normal &	
	blue	☐		triple centre	
P 36, 75 sk.	orange/carmin	☐		with double	
	double centre	☐		inverted	☐
	quadruple		P 39, 5 auk.	bluegreen/	
	centre	☐		carmine	☐
P 37, 1 auk.	grey/carmine	☐		double centre	☐
P 38, 3 auk.	brown/carmine	☐		idem one inv	☐
	double centre	☐		triple centre	
				one inverted	☐

Michel/ *HB*		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*

3. Berlin Issue End of april 1919. H.S. Hermann printing.
Quantity more than 100.000, each value.

40/40		14 : 14	C	2 C			X	X	
10 sk.	a	imperf.		2 C					
dull	b	14 : 14	C	2 C	imperf. top margin				
rose	c	14 : 14	C	2 C	thick foot 10 upper left				
	d	imperf.		2 C	thick foot 10 upper left				
	e	14 : 14	C	2 C	coloured and white spots in numeral				
	f	imperf.		2 C	coloured and white spots in numeral				
	g	14 : 14	C	2 C	partly perforated				
	h	14 : 14	C	2 C	thick, double paper				
	i	imperf.		2 C	thick, double paper				
41/41		14 : 14	C	2 C			X		
15 sk.	a	imperf.		2 C					
violet	b	14 : 14	C	2 C	thick, double paper				
	c	imperf.		2 C	thick, double paper				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X O ■ *
42/42		14 : 14	C	2 C		
20 sk.	a	imperf.		2 C		
deep blue	b	14 : 14	C	2 C	imperf. top margin	
43/43		14 : 14	C	2 C		X
30 sk.	a	imperf.		2 C	imperf.	
orange	b	14 : 14	C	2 C	imperf. on top	
	c	14 : 14	C	2 C	thick double paper	
44/44		14 : 14	C	2 C		X
40 sk.	a	imperf.		2 C		
reddish- brown	b	14 : 14	C	2 C	4**0** open up left position 93	
	c	imperf.		2 C	4**0** open up left position 93	
	d	14 : 14	C	2 C	**4**0 damaged up right position 99	
	e	imperf.		2 C	**4**0 damaged up right position 99	
	f	14 : 14	C	2 C	4**0** coloured dot in numeral below position 100	
	g	imperf.		2 C	4**0** coloured dot in numeral below position 100	
45/45		14 : 14	C	2 C		X
50 sk.	a	imperf.		2 C		
bluish	b	14 : 14	C	2 C	imperf. right margin	
green	c	14 : 14	C	2 C	imperf. left margin	
46/46		14 : 14	C	2 C		X
75 sk.	a	imperf.		2 C		X
yellow-	b	14 : 14	C	2 C	displaced arms	
orange/	c	imperf.		2 C	displaced arms	
carmine	d	imperf.		2 C	double arms	
	e	14 : 14	C	2 C	hor. pair, 'vitys' between frames	
	f	14 : 14	C	2 C	double arms	
	g	imperf.		2 C	hor. pair, 'vitys' between frames	
47/47		14 : 14	C	2 C		X
1 auks.	a	imperf.		2 C		X
light-	b	imperf.		2 C	displaced arms	
grey/	c	14 : 14	C	2 C	no arms	
carmine	d	imperf.		2 C	no arms	

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
	e	14 : 14	C	2 C	thick double paper				
	f	14 : 14	C	2 C	displaced arms				
	g	14 : 14	C	2 C	thick double paper				
48/48		12¼-12½	L	2 C			X		
3 auks.	a	imperf.		2 C					
brown/	b	12¼-12½	L	2 C	hor. imperf.				
carmine	c	12¼-12½	L	2 C	vert. imperf.				
	d	imperf.		2 C	displaced arms				
	e	12¼-12½	L	2 C	double arms				
	f	imperf.		2 C	double arms				
	g	12¼-12½	L	2 C	3 arms, 2 inverted				
	h	12¼-12½	L	2 C	imperf. right margin				
	i	12¼-12½	L	2 C	imperf. bottom margin				
	j	12¼-12½	L	2 C	double perf. vert				
	k	12¼-12½	L	2 C	creased paper				
	l	imperf.		2 C	creased paper				
	m	12¼-12½	L	2 C	displaced arms				
	n	imperf.		2 C	3 arms, 2 inverted				
49/49		14 :14	C	2 C			X		
5 auks.	a	imperf.		2 C					
light-	b	imperf.		2 C	displaced arms				
green/	c	imperf.		2 C	no arms				
carmine									

Cancellations:

Perforated stamps, earliest dates

JONAVA	15-05-1919
JURBARKAS	10-05-1919
KAISIADORYS	15-05-1919
KRETINGA	12-05-1919
KURSENAI	20-05-1919
RASEINIAI	17-05-1919
SKAUDVILE	18-05-1919
TAURAGĖ	19-05-1919
TELŠIAI	14-05-1919
VILKAVIŠKIS	16-05-1919

Imperforated stamps, earliest dates and values

JONAVA	08-06-1919 20 sk
	06-06-1919 50 sk
KAISIADORYS	08-06-1919 5 auks
RASEINIAI	14-06-1919 15 sk
	10-06-1919 40 sk
SKAUDVILE	10-06-1919 10 sk
	14-06-1919 30 sk
TAURAGĖ	03-06-1919 3 auks
TELŠIAI	14-06-1919 75 sk
	18-06-1919 1 auks

Michel/ HB		Zahnung Perforation	WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*

4. Berlin Issue 8 May 1919, H.S. Hermann printing
quantities see under each value.

50/50		11½×12	L	2 C		
10 sk.	a	imperf.		2 C		X
brickred	b	11½×12	L	2 C	hor. imperf.	
22.980.000	c	11½×12	L	2 C	vert. imperf.	
	d	11½×12	L	2 C	hor. pair imperf. betw.	
	e	11½×12	L	2 C	imperf. top margin	
	f	11½×12	L	2 C	thick double paper	
	g	11½×12	L	2 C	creased paper	
	h	11½×12	L	2 C	double perf. hor.	
	i	11½×12	L	2 C	double perf. vert.	
	j	11½×12	L	2 C	thick foot 10 up left	
	k	imperf.		2 C	thick foot 10 up left	
	l	11½×12	L	2 C	thin foot 10 up left	
	m	imperf.		2 C	thin foot 10 up left	
	n	11½×12	L	2 C	red spot in left edge	
	o	imperf.		2 C	red spot in left edge	
	p	imperf.		2 C	thick double paper	
	q	imperf.		2 C	creased paper	
	'	14 : 14¼	C	2 C		X
	a	imperf.		2 C		
	b	14 : 14¼	C	2 C	hor. imperf.	
	c	14 : 14¼	C	2 C	vert. imperf.	
	d	14 : 14¼	C	2 C	hor. pair imperf. betw.	
	e	14 : 14¼	C	2 C	imperf. top margin	
	f	14 : 14¼	C	2 C	thick double paper	
	g	14 : 14¼	C	2 C	creased paper	
	h	14 : 14¼	C	2 C	double perf. hor.	
	i	14 : 14¼	C	2 C	double perf. vert.	
	j	14 : 14¼	C	2 C	thick foot 10 up left	
	l	14 : 14¼	C	2 C	thin foot 10 up left	
	n	14 : 14¼	C	2 C	red spot in left margin	

51/51		11½×12	L	2 C		X
15 sk.	a	imperf.		2 C		
lilac	b	11½×12	L	2 C	hor. imperf.	
1.020.000	c	11½×12	L	2 C	vert. imperf.	
	d	11½×12	L	2 C	hor. pair imperf. betw.	
	e	11½×12	L	2 C	vert. pair imperf. betw.	
	f	11½×12	L	2 C	thick double paper	
	g	11½×12	L	2 C	double perf. vert.	
	h	imperf.		2 C	thick double paper	
	'	11¼-11½	L	2 C		X
	b	11¼-11½	L	2 C	hor. imperf.	

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
51/51	c	11¼-11½	L	2 C	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	2 C	hor. pair imperf. betw.				
	e	11¼-11½	L	2 C	vert. pair imperf. betw.				
	f	11¼-11½	L	2 C	thick double paper				
	g	11¼-11½	L	2 C	double perf. vert.				
52/52		11½×12	L	2 C		X			
20 sk.	a	imperf.		2 C					
dull blue	b	11½×12	L	2 C	hor. imperf.				
1.990.000	c	11½×12	L	2 C	vert. imperf.				
	d	11½×12	L	2 C	hor. pair imperf. betw.				
	e	11½×12	L	2 C	imperf. top margin				
	f	11½×12	L	2 C	thick double paper				
	g	11½×12	L	2 C	broken SĶATIKŲ position 5 partly				
	h	imperf.		2 C	broken SĶATIKŲ position 5 partly				
	i	imperf.		2 C	thick double paper				
	j	11½×12	L	2 C	broken LIETUVOS position 7 partly				
	k	imperf.	2 C		broken LIETUVOS position 7 partly				
	l	11½×12	L	2 C	broken LIETUVOS position 87 partly				
	m	imperf.		2 C	broken LIETUVOS position 87 partly				
	n	11½×12	L	2 C	broken LIETUVOS position 100 partly		X		
	o	imperf.		2 C	broken LIETUVOS position 100 partly				
	p	11½×12	L	2 C	upper closed LIETUVOS position 15 partly				
	q	imperf.		2 C	upper closed LIETUVOS position 15 partly				
	r	11½×12	L	2 C	20 open above upper left; position 82 partly				
	s	imperf.		2 C	20 open above upper left; position 82 partly				
	t	11½×12	L	2 C	under open 20 upper left; position 84 partly				
	u	imperf.		2 C	under open 20 upper left; position 84 partly				
	v	11½×12	L	2 C	under damaged 20 upper left position 92 partly				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
52/52	w	imperf.		2 C	under damaged 20 upper left position 92 partly				
	'	11¼-11½	L	2 C			X		
	b	11¼-11½	L	2 C	hor. imperf.				
	c	11¼-11½	L	2 C	vert. imperf.				
	d	11¼-11½	L	2 C	hor. pair imperf. betw.				
	e	11¼-11½	L	2 C	imperf. top margin				
	f	11¼-11½	L	2 C	thick double paper				
	g	11¼-11½	L	2 C	broken SKATIKŲ position 5 partly				
	j	11¼-11½	L	2 C	broken LIETUVOS position 73 partly				
	l	11¼-11½	L	2 C	broken LIETUVOS position 87 partly				
	n	11¼-11½	L	2 C	broken LIETUVOS position 100 partly				
	p	11¼-11½	L	2 C	upper closed LIETUVOS position 15 partly				
	r	11¼-11½	L	2 C	20 above open upper left; position 82 partly				
	t	11¼-11½	L	2 C	under open 20 upper left; position 84 partly				
	v	11¼-11½	L	2 C	under damaged 20 upper left position 92 partly				
	"	14 : 14¼	C	2 C					
	b	14 : 14¼	C	2 C	hor. imperf.				
	c	14 : 14¼	C	2 C	vert. imperf.				
	d	14 : 14¼	C	2 C	hor. pair imperf. betw.				
	e	14 : 14¼	C	2 C	imperf. top margin				
	f	14 : 14¼	C	2 C	thick double paper				
	g	14 : 14¼	C	2 C	broken SKATIKŲ position 5 partly				
	j	14 : 14¼	C	2 C	broken LIETUVOS position 73 partly				
	l	14 : 14¼	L	2 C	broken LIETUVOS position 87 partly				
	n	14 : 14¼	L	2 C	broken LIETUVOS position 100 partly				
	p	14 : 14¼	L	2 C	upper closed LIETUVOS position 15 partly				
	r	14 : 14¼	L	2 C	20 above open upper left; position 82 partly				
	t	14 : 14¼	L	2 C	under open 20 upper left; position 84 partly				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
	v	14 : 14¼	L	2 C	under damaged 20 upper left position 92 partly				
53/53		11½×12	L	2 C			X		
30 sk.	a	imperf.		2 C					
ochre	b	11½×12	L	2 C	imperf. hor.				
1.980.000	c	11½×12	L	2 C	imperf. vert.				
	d	11½×12	L	2 C	hor. pair imperf. betw.				
	e	11½×12	L	2 C	imperf. top margin				
	f	11½×12	L	2 C	thick, double paper				
	g	11½×12	L	2 C	double perf. hor.				
	h	11½×12	L	2 C	double perf. vert.				
	i	11½×12	L	2 C	triple perf. hor.				
	j	11½×12	L	2 C	offset printed on reverse side				
	k	11½×12	L	2 C	partly printed on turned up gummed reverse side				
	'	14 : 14¼	C	2 C			X		
	b	14 : 14¼	C	2 C	imperf. hor.				
	c	14 : 14¼	C	2 C	imperf. vert.				
	d	14 : 14¼	C	2 C	hor. pair imperf. betw.				
	e	14 : 14¼	C	2 C	imperf. top margin				
	f	14 : 14¼	C	2 C	thick, double paper				
	g	14 : 14¼	C	2 C	double perf. hor.				
	h	14 : 14¼	C	2 C	double perf. vert.				
	i	14 : 14¼	C	2 C	triple perf. hor.				
	j	14 : 14¼	C	2 C	offset printed on reverse side				
	k	14 : 14¼	C	2 C	partly printed on turned up gummed reverse side				
54/54		11½×12	L	2 C					
40 sk.	a	imperf.		2 C					
gray-	b	11½×12	L	2 C	imperf. vert.				
brown	c	11½×12	L	2 C	O of upper left 40 open above, position 93 partly				
990.000	d	11½×12	L	2 C	4 of upper right 40 damaged above				
	'	14 : 14¼	C	2 C			X		
	b	14 : 14¼	C	2 C	imperf. vert.				
	c	14 : 14¼	C	2 C	O of upper left 40 open above, position 93 partly				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
54/54	d	14 : 14¼	C	2 C	4 of upper right 40 damaged above				
55/55		12×11½	L	2 C					
50 sk.	a	imperf.		2 C					
olive-	b	12×11½	L	2 C	imperf. hor.				
green/	c	12×11½	L	2 C	imperf. vert.				
yellow-	d	12×11½	L	2 C	imperf. right margin				
green	e	12×11½	L	2 C	imperf. top margin				
3.015.000	f	12×11½	L	2 C	imperf. bottom margin				
	g	12×11½	L	2 C	double perf. vert.				
	k	12×11½	L	2 C	offset on reverse side				
	'	14 : 14¼	C	2 C			X		
	b	14 : 14¼	C	2 C	imperf. hor.				
	c	14 : 14¼	C	2 C	imperf. vert.				
	f	14 : 14¼	C	2 C	imperf. bottom margin				
	e	14 : 14¼	C	2 C	imperf. top margin				
	d	14 : 14¼	C	2 C	imperf. right margin				
	g	14 : 14¼	C	2 C	double perf. vert.				
	k	14 : 14¼	C	2 C	offset on reverse side				
	"	11¼-11½	L	2 C	(.) after LIETUVAS ?		X		
	a	imperf.		2 C	(.) after LIETUVAS				
	c	11¼-11½	L	2 C	(.) imperf. vert.				
56/56		14 : 14¼	C	2 C			X		
60 sk.	a	imperf.		2 C					
violet/	b	14 : 14¼	C	2 C	shifted centre				
red	c	imperf.		2 C	shifted centre				
lilac/	d	imperf.		2 C	double centre				
red	e	imperf.		2 C	missing centre				
3.000.000	f	imperf.		2 C	cherry red centre				
	g	imperf.		2 C	cherryred centre shifted				
	h	14 : 14¼	C	2 C	offset of centre on reverse side				
	i	14 : 14¼	C	2 C	hor. pair one stamp missing centre				
	j	14 : 14¼	C	2 C	hor. pair one stamp missing rider in centre				
57/57		12×11½	L	2 C			X		
75 sk.	a	imperf.		2 C					
ochre	c	12×11½	L	2 C	imperf. hor.				
1.990.000	d	12×11½	L	2 C	imperf. vert.				
	e	12×11½	L	2 C	vert. pair, imperf. between				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	X	O	■	*
57/57	f	12×11½	L	2 C	shifted centre				
	g	imperf.		2 C	shifted centre				
	h	12×11½	L	2 C	double centre				
	i	imperf.		2 C	double centre one shifted				
	j	12×11½	L	2 C	shifted inverted centre				
	k	imperf.		2 C	shifted inverted centre				
	l	12×11½	L	2 C	shifted double centre				
	m	imperf.		2 C	shifted double centre				
	n	12×11½	L	2 C	missing centre				
	o	imperf.		2 C	missing centre				
	p	imperf.		2 C	hor. pair, one stamp missing centre				
	q	12×11½	L	2 C	hor. pair missing centre se tenant inverted centre				
	r	12×11½	L	2 C	margin stamp, inverted centre & inverted centre in margin				
	s	12×11½	L	2 C	imperf. upper margin				
	t	12×11½	L	2 C	thick, double paper				
58/58		14 : 14¼	C	2 C			X		
1 auks.	a	imperf.		2 C					
gray/	b	14 : 14¼	C	2 C	displaced centre				
red	c	imperf.		2 C	displaced centre				
990.000	d	imperf.		2 C	double centre				
	e	14 : 14¼	C	2 C	inverted centre				
	f	14 : 14¼	C	2 C	missing centre				
	g	imperf.		2 C	missing centre				
	h	14 : 14¼	C	2 C	thick, double paper				
	i	14 : 14¼	C	2 C	double perf.				
	j	14 : 14¼	C	2 C	offset on reverse side				
	k	14 : 14¼	C	2 C	double centre shifted				
	l	14 : 14¼	C	2 C	creased paper				
59/59		14 : 14¼	C	2 C			X		
3 auks.	a	imperf.		2 C					
brown/	b	14 : 14¼	C	2 C	displaced centre				
red	c	imperf.		2 C	displaced centre				
990.000	d	14 : 14¼	C	2 C	double centre				
	e	14 : 14¼	C	2 C	double perf. hor.				
	f	imperf.		2 C	centre offset on the reverse side				
	g	14 : 14¼	C	2 C	double perf. vert.				

Michel/ HB		Zahnung Perforation		WZ WM	Abart Variety	x	o	■	*
60/60		14 : 14¼	C	2 C			X		
5 auks.	a	imperf.		2 C					
green/	b	14 : 14¼	C	2 C	displaced centre				
red	c	imperf.		2 C	displaced centre				
990.000	d	14 : 14¼	C	2 C	displaced double centre				
	e	imperf.		2 C	displaced double centre				
	f	imperf.		2 C	missing centre				
	g	14 : 14¼	C	2 C	double perf. hor.				
	h	14 : 14¼	C	2 C	double perf. vert.				
	i	imperf.		2 C	yellow green/red displaced centre				

Proofs

Essays are known of the second Berlin issue. All imperforated, on white paper, with no watermark and no gum.

E35 50 skat.	red/black	☐
E36 75 skat.	rose/black	☐
E36a	green/black	☐
E36b	yellow/black	☐
E37 1 auks.	rose/black	☐
E37a	green/black	☐
E37b	blue/black	☐
E37c	yellow/black	☐
E38 3 auks.	rose/black	☐
E38a	blue/black	☐
E38b	yellow/black	☐
E39 5 auks.	rose/black	☐
E39a	yellow/black	☐

DE POSTZEGELS VAN MIDDEN-LITOUWEN (LITWA SRODKOWA)

A. Laszkiewics, samensteller

Bibliografie:

Pachonski:	Postage Stamp Catalog of Poland & Central Lithuania, Warsaw, 1980
Ad. Flamsch:	Central Lithuania - Stamp Presse. (Appendix: Freie Presse, Lodz, nrs.1-8, March/October 1934)
W. Stankiewicz:	Post, Telegraph & Telephone of Central Lithuanian Territory. (Przeglad Pocztowy nr.5, 1935)
Fil. Pol.:	Nr.2 (1920) p.138 Nr.3 (1921) p.11, 23, 43, 45, 59, 76-77, 95

Ondanks de bemiddelingspogingen in de Pools - Russische oorlog van 1920 werd een effektieve aktie ondernomen door de gewapende Litouws - Witrussische divisies onder leiding van generaal Lucian Zeligowski tegen de in Kaunas gevestigde Litouwse strijdkrachten hetgeen resulteerde in de verovering van de stad Vilnius en de omringende distrikten van Vilnius, Trakai, Ašmena en Švenčionys op 9 oktober 1920. De hoofdonderhandelaars van de Poolse regering konden als gevolg van het akkoord van 7 oktober 1920 deze akties niet goedkeuren; zodoende werd er een afzonderlijk onderscheiden staat Midden-Litouwen gekreeerd die zich vervolgens in 1922 met Polen verenigde.

Op 20 oktober 1920 vestigde het Middenlitouwse Officiële Kommittee een postnet in de Middenlitouwse gebieden, waarbij vervolgens officiële postkantoren werden geopend te Wilno 1, Wilno 2, Oszmiane, Swieciany, Nowo-Swieciany, Podbrodzie, Mejszagola, Swir, Troki, Nowa Wilejka, Ignolino, Worniany, Landwarow, Lyntupy, Rudziszki, Soly, Hodeniszki, Michaliszki, Olkeniki, Komoje, Smorgonie, Wilno-Sejm alsmede de volgende postagentschappen: Niemenczyn, Hudogaj, Kobylnik, Bystrzyba, Twerecz en Zuprany.

Niettegenstaande onbekende handelingen lieten de post- en telegraafautoriteiten van Midden-Litouwen in een tijdsbestek van anderhalf jaar elf verschillende postzegeluitgiften het licht zien; hiervan werden er tien zowel getand als ongetand uitgegeven. De totaalwaarde was ongeveer 2 miljard mark; hiervan werd slechts een heel kleine hoeveelheid feitelijk voor echt postale doeleinden gebruikt. De rest, het grootste gedeelte, was bestemd voor filatelistische kanalen en werd over het algemeen verkocht beneden de frankeerwaarde. De opbrengst van de verkoop ervan ging naar de schatkist van Midden-Litouwen.

Enkele postzegels van Midden-Litouwen werden echter werkelijk voor postale doeleinden gebruikt; maar het grootste deel van de zegels op filatelistisch gefrankeerde stukken werd op verzoek afgestempeld; en enkele uitgiften zijn wellicht in het geheel niet postaal gebruikt geweest.

1920, 20 oktober - 1e uitgifte

ontwerp: wapen van Midden-Litouwen (adelaar en ridder)
tekst: "SRODKOWA/LITWA" boven, "POCZTA" onder; de frankeerwaarde onder het wapen.
papiersoorten: NW = normaal wit
NC = normaal crèmekleurig (roomkleurig)
DW = dun wit
DC = dun crèmekleurig

TANDING 11½		NW	DW	NC	DC	DG	DkG	B
1A. 25 Fen.	a. rood	2		4				
	b. steenrood	1		2				10
	c. vermiljoen		6		6			
2A. 1 Mk.	a. turkoois	1						
	b. lichtblauw	4				6	5	
	c. hemelsblauw	2	6	5			2	
	d. ultramarijn	2					5	
3A. 2 Mk.	a. lila	1						
	b. grijslila	5						
	c. roodlila	10						
	d. violet	3	6	3			2	
	e. grijsviolet	10						

ONGETAND		NW	DW	NC	DkG	B
1B. 25 Fen.	a. rood	2				
	b. steenrood	1		10		
	c. vermiljoen		10			
2B. 1 Mk.	a. turkoois	1				
	b. lichtblauw	2				
	c. hemelsblauw				2	
	d. ultramarijn	4	10			
3B. 2 Mk.	a. lila	1				
	b. grijslila	3				
	c. violet				2	

De getallen in de tabellen geven de relatieve zeldzaamheid aan. (1) geeft de algemeenst voorkomende van alle zegels aan. De overige getallen geven de relatieve zeldzaamheid in vergelijking tot de meest voorkomende zegels aan.
Waardeaanduidingen in een muntsoort zijn erg onstabiel; om die reden maakt de schrijver gebruik van bovengenoemde wijze van waardeaanduiding.

De hier behandelde postzegeluitgifte werd in eerste instantie gedrukt door drukkerij LUX van Chominski te Wilna (Vilnius); hierna volgende drukopdrachten werden door de postautoriteiten verleend aan de drukkerij van J. Zawadski.

De verscheidenheid van de gebruikte papiersoorten was een gevolg van de karige papiervoorziening en de levering ervan van diverse bronnen.

De zegels waren alle voorzien van lijnperforatie 11½ - bij beide drukkerijen; de perforaties van drukkerij LUX hebben echter iets grotere gaten als die van drukkerij J. Zawadski.

Bij deze uitgifte werden alle postzegels met de hand gegomd:bij die afkomstig van drukkerij LUX na perforatie: bij die afkomstig van drukkerij J. Zawadski voornamelijk vóór de perforatie.

De postzegels van 25 Fen. werden gedrukt in vellen van 5 bij 10 rijen: de zegels van 1 Mk. en 2 Mk. werden eveneens in vellen van 50 zegels gedrukt, maar in 5 rijen van 10 zegels. Om het tellen te vergemakkelijken staan er verschillende nummers op de bovenrand van de vellen.
De telnummers in de velranden voor de diverse platen gebruikt voor de verschillende waarden worden hierna gegeven:

		papiersoorten
	25 Fen.	
plaat	I - 2.50 F. 5 M. 7.50 F. 10 M 12.50 F.	DW, NC
	II - M.2.50 M.5 M.7.50 M 10 M.12.50	DC
	III - 2 M.50 5 M. 7 M.50 enz.	NC, B
	III - idem voor vellen van 100 (2 veldelen van 50)	NW, NC, B
	1 Mark	
plaat	I - 5 M. 10 M. enz.	DW, D, NC
	II - M.5 M.10 enz.	NW
	II - idem voor vellen van 100 (2 veldelen van 50)	NW, DkG
	2 Mark	
plaat	I - 10 M. 20 M. 30 M. enz.	NC
	II - M.10 M.20 M.30 enz.	NW, DW, NC, DkG
	II - idem voor vellen van 100 (2 veldelen van 50)	NW, DkG

Plaat I van alle waarden kwam van drukkerij LUX. De platen II en III waren afkomstig van drukkerij Zawadski.

De drukplaten bestonden uit slechts 50 cliché's en het was voor vellen van 100 zegels nodig het vel nog een keer onder de drukpers te plaatsen. Vellen van 100 zegels kunnen voorkomen met de twee veldelen van 50 zegels normaal t.o.v. elkaar geplaatst, maar ook omgekeerd t.o.v. elkaar afhankelijk van de positie van het opnieuw ingevoerde vel voor de tweede drukgang. Van deze laatste variant - veldelen tegenover elkaar gerangschikt rond de middenstrook van het vel - vindt men vertikale keerdrukparen van de diverse drukken. Een lijst van deze variëteiten en de bijbehorende waarden wordt hieronder gegeven:

2Aa NW	2Ac DkG	2Ad NW	2Ac DkG + 2Ab DkG
20	20	15	30

3Aa NW	3Ad NW	3Ad DkG	3Ad NW + 3Ac NW
15	20	20	40

1Bb NC	2Ba NW	2Bc DkG	2Bd NW	3Ba NW	3Bb NW	3Bd DkG
60	20	20	15	15	20	20

Omdat elk half vel afzonderlijk werd gedrukt, en niet tegelijkertijd, werd in de vellen van 100 zegels vaak de drukinkt toegevoegd in een andere samenstelling zodat vellen voorkomen met verschillende kleurvariëteiten bij de middenstrook. Bekend op dergelijke

vellen zijn veldelen van nr. 1Ab en nr. 1Aa; nr. 4Ab en nr. 1Ac; en nr. 3Ab en nr. 3Ac. Deze uitgifte werd vervaardigd van ontwerpen van F. Zaniewski. Alle platen van 50 cliché's waren van zink. De totale oplage van de diverse waarden, getand en ongetand tesamen, bedroeg:

25 Fen. - 6.102.450
1 Mk. - 5.354.450
2 Mk. - 5.353.150

Er zijn kleurproeven gedrukt in komplete vellen bekend: de hoeveelheden die gedrukt zijn worden hieronder gegeven:

1 Mark:	zwart	- 300	grijs	- 100
	grijszwart	- 50	groen	- 50
	groenachtig zwart	- 100	donkergroen	- 450
	roodbruin	- 50	geelgroen	- 50
	geelbruin	- 150	geel	- 50
2 Mark:	rood op grof roomkleurig papier	- 80		

Naast de proeven komt men ook maakwerk in hoeveelheden tegen (drukafval), soms in grote hoeveelheden; dit komt men ook tegen bij alle volgende uitgiften. Dit maakwerk werd ook door de posterijen via filatelistische kanalen beneden de nominale waarde verkocht. Enkele van deze artikelen werden postaal gebruikt en zijn gestempeld bekend; nr. 1A bijv. bestaat tweezijdig gedrukt, en nr. 3A en nr. 3B zijn met dubbele druk bekend, enz.

Onder het maakwerk vindt men dubbele drukken, drievoudige drukken, veelvoudige drukken, tweezijdig bedrukt, op allerlei gekleurd papier, op eerder gedrukte kranten, kalenders, formulieren, enveloppen, enz. De kleuren hiervan lopen uiteen van vaag naar uitgesproken. Maakwerk vindt men ook volledig gegomd en getand, maar dit was normaal gesproken niet zodanig in omloop gebracht. Heel kleine hoeveelheden werden postaal gebruikt, voornamelijk door postzegelhandelaren die in de gelegenheid waren om afstempelingen op verzoek te verkrijgen.
Bij zegels nr. 1A t/m 3B kunnen diverse variëteiten gevonden worden waarvan de volgende vermeld worden:

		cliché nr.
25 Fen.	- P van POCZTA met gebroken rechterzijde	22
1 Mk.	- klein schuin streepje in C van POCZTA	11
	- in waardecirkel: stip bij 1	13
	- vlek op linker vleugel van adelaar	17
	- in waardecirkel: 2 stippen na M	26
	- witte ovale vlek op linker ster op schild van adelaar	31
2 Mk.	- stip in waardecirkel voor 2, na 2 op M en na M	4 en 9
	- gebroken T in POCZTA	19
	- scherp lijntje onder lauwerkrans	20
	- sleutelvormige vlek aan rechter kant van schild en vertikale stip na T van POCZTA	31
	- vlek op linker poot van T van POCZTA (plaat I)	31
	- stip na P van POCZTA (plaat II)	48

Verdere variëteiten zijn gevonden op zegel nr. 2Bc (frankeerwaarde 1Mk.).

1920, 23 november - opdrukken op de 4e Berlijnse uitgifte van Litouwen.

De 4e Berlijnse uitgifte van 1919 overdrukt met nieuwe waarden in blauw (nr. 6 en 10 in zwart).

ontwerp opdruk: wapen van Midden-Litouwen in het midden, "SRODKOWA / LITWA / frankeerwaarde" boven, "POCZTA" beneden.

papier: watermerk golflijnen nrs. 5 - 13, nr. 4 komt voor op papier zonder watermerk (opdruk op Mi. nr. 61).

4.	2 MAR.2 / 15 sk. lila	100	100
a.	kopstaande opdruk	300	300
b.	vertikaal tête-bêche paar	8000	8000
tandingen:	op Mi. nr. 61: 11½ x 12 (schaars)		
	op Mi. nr. : 11½ (gewoon)		
5.	4 MAR.4 / 10 sk. oranjerood	20	20
a.	karmijn (op Mi. nr. 40)	1500	1500
b.	kopstaande opdruk	500	500
tanding:	op Mi. nr. 50: 14 (gewoon)		
6.	4 MAR.4 / 20 sk. donkerblauw	80	80
a.	groenachtig blauw	80	80
b.	kopstaande opdruk	600	600
tandingen:	op Mi. nr. 52: 11½ (schaars)		
	11½ x 12 (gewoon)		
	14 (schaars)		
7.	4 MAR.4 / 30 sk. geelbruin	10	10
a.	kopstaande opdruk	500	500
tanding:	op Mi. nr. 53: 14 (gewoon)		
8.	6 MAR.6 / 50 sk. olijfgroen	80	80
a.	lichtgroen	40	40
b.	kopstaande opdruk	400	400
tandingen:	op Mi. nr. 55: 11½ (zeldzaam)		
	12 x 11½ (schaars)		
	14 (gewoon)		
9.	6 MAR.6 / 60 sk.	80	80
tanding:	op Mi. nr. 56: 14 (gewoon)		
10.	6 MAR.6 / 75 sk. geelbruin/rood	70	70
a.	kopstaande opdruk	400	400
tanding:	op Mi. nr. 57: 12 x 11½ (gewoon)		
11.	10 MAR.10 / 1 AUK. grijs/rood	80	80
a.	kopstaande opdruk	600	600
tanding:	op Mi. nr. 58: 14 (gewoon)		
12.	10 MAR.10 / 3 AUK. bruin/rood	1500	1500
tanding:	op Mi. nr. 59: 14 (zeldzaam)		
13.	10 MAR.10 / 5 AUK. groen/rood	1000	1000
tanding:	op Mi. nr. 60: 14 (zeldzaam)		

De opdrukken werden van ontwerpen van F.Zaniewski gemaakt en werden met zinken platen in de LUX drukkerij gedrukt.

Plaat I: "2 MAR.2", gebruikt voor de opdruk op de 15 sk. waarde bevatte slechts 54 cliché's - zes horizontale rijen van 9 cliché's en bezat de volgende kenmerken:

- accent op Ś van ŚRODKOWA met letter verbonden: cliché nrs. 28, 36, 50, 52
- beschadigde bovenrand van A van ŚRODKOWA: nr.6
- rechterpoot van adelaar door vertikale lijn beschadigd: nr. 49

Tijdens het plaatsen van de opdruk ontstonden de volgende ondergeschikte variëteiten:
- linker poot van A met cijfer 2 verbonden
- kleine horizontale stip tussen basis van 2 en top van linker raam van wapencirkel
- dikkere belettering in ŚRODKOWA: nr. 51
- dikkere belettering in POCZTA: nrs. 10, 27, 33, 36, 43 t/m 45, 52 t/m 54.

Omdat de drukplaat van de opdruk slechts 54 cliché's (6 horizontale rijen van 9 cliché's) bevatte, moesten de vellen, die uit 100 zegels bestonden, tweemaal door de drukpers gevoerd worden. Het gevolg was dat onjuiste plaatsing van het vel in de pers in relatie tot de plaat resulteerde in een kopstaande opdruk op de zegels; en op de buitenrand tussen de veldelen met de normale en de kopstaande opdruk kwamen de variëteiten van de vertikale keerdrukken voor. Andere malen waren, als gevolg van onjuiste plaatsing of een verschuiving van de zegelvellen in de pers, verschoven opdrukken het resultaat, en zegels kunnen voorkomen met alleen het woord POCZTA op de zegel, terwijl op de rest van het vel het woord POCZTA niet onder het wapen staat, maar in het bovendeel van de postzegel.

Plaat II: "4 MAR.4" werd gebruikt als opdruk op de 10 sk., 20 sk. en 30 sk. waarden van de Litouwse postzegels van de 4e Berlijnse uitgifte en bestond uit 50 opdrukcliché's gerangschikt in 5 horizontale rijen van 10 cliché's. In deze plaat vindt men de volgende variëteiten:

- adelaar zonder kroon: cliché nr. 42
- accent ontbreekt op Ś van ŚRODKOWA: cliché nrs. 39 en 43
- het woord ŚRODKOWA ontbreekt

Plaat III: "6 MAR.6" werd gebruikt voor de opdruk op de 50 sk., 60 sk. en 75 sk. van de Litouwse postzegels van de 4e Berlijnse uitgifte, en bestond uit 50 opdrukcliché's gerangschikt in 5 horizontale rijen van 10 cliché's. In deze plaat vindt men tussen de "6 MAR.6" cliché's één cliché met "10 MAR.10" in positie nr. 28 van de plaat, klaarblijkelijk met het doel om een officieel toevallige drukfout te vervaardigen. Als gevolg hiervan vindt men de volgende opdrukfoutvariëteiten:

nr. 3f	4 MAR.4 / 50 sk.	600	600
nr. 8g	10 MAR.10 / 50 sk.	600	600
nr. 9f	4 MAR.4 / 60 sk.	1000	1000
nr. 9g	10 MAR.10 / 60 sk.	1000	1000
nr. 10f	4 MAR.4 / 75 sk.	900	900
nr. 10g	10 MAR.10 / 75 sk.	900	900

Het grootste deel van deze uitgifte werd in het postkantoor als vel meegenomen om filatelistische redenen: met de foutdrukken in het vel was het meer geschikt voor veel profijt als de losse zegels. In cliché nr. 40 vindt men een schuin streepje naast de letter A.

Plaat IV: "10 MAR.10" werd gebruikt om de Litouwse zegels van 1 AUK., 3 AUK. en 5 AUK. van de 4e Berlijnse uitgifte van opdrukken te voorzien. De plaat bevatte 50 opdrukcliché's gerangschikt op dezelfde wijze als voorheen behalve dat de cliché's niet altijd gelijkmatig horizontaal bevestigd waren. De opdruk van "10 MAR.10" op de waarde van 1 AUK. vindt men zowel met een verschoven opdruk alswel met een spiegeldruk op de achterzijde.

Na het voltooien van het oppdrukwerk werden de drukplaten door het Kommittee onbruikbaar gemaakt en vervolgens overgedragen aan het Post- en Telegraaf Museum te Warschau.

De totale oplage van deze van opdruk voorziene Litouwse postzegels wordt hierna weergegeven. De gegeven aantallen betreffen de aantallen zegels die aan de drukker werden overhandigd en die welke aan het publiek werden verstrekt. Wat er met het verschil is gebeurd is niet bekend; waarschijnlijk door de drukker achtergehouden en verkocht zonder tussenkomst van het postkantoor.

nr.	omschrijving	verkocht	geleverd
4.	2 MAR.2 / 15 sk.	2.475	3.177
5.	4 MAR.4 / 10 sk.	9.400	13.742
6.	4 MAR.4 / 20 sk.	2.300	2.354
7.	4 MAR.4 / 30 sk.	10.300	10.468
8.	6 MAR.6 / 50 sk.	5.800	5.969
9.	6 MAR.6 / 60 sk.	1.800	1.800
10.	6 MAR.6 / 75 sk.	2.400	2.418
11.	10 MAR.10 / 1 AUK.	3.600	3.749
12.	10 MAR.10 / 3 AUK.	200	283
13.	10 MAR.10 / 5 AUK.	300	360

Er bestaan uitstekende vervalsingen van deze uitgifte, in het bijzonder van nrs. 12 en 13, van zowel binnenlandse als buitenlandse herkomst.

1920, december - diverse tekeningen: steendruk op gewoon papier.

	getand 11½ (A)		*	o	tekening
14A.	25 Fen.	a. blauwgrijs	1	2	Litouws meisje
		b. grijsgroen	5	8	" "
15A.	1 Mk.	a. oranje	1	2	gewapende soldaat
		b. geeloranje	3	5	" "
		c. bruinoranje	6	10	" "
16A.	2 Mk.	a. lila	2	4	poort van heiligdom
		b. bleeklila	1	2	" " "
17A.	4 Mk.	a. olijf/geel	1	2	kathedraal en toren
		b. groen/geel	10	15	" " "
		c. keerdruk I of II	60	60	" " "
18A.	6 Mk.	a. karmijn/olijfgrijs	2	3	kroonjuwelen
19A.	10 Mk.	a. bruin/geel	4	5	generaal Zeligowski
	ongetand (B)		*	o	tekening
14B.	25 Fen.	a. blauwgrijs	1	2	Litouws meisje
		b. grijsgroen	8	12	" "
15B.	1 Mk.	a. oranje	1	2	gewapende soldaat
		b. geeloranje	3	5	" "
		c. bruinoranje	6	10	" "
16B.	2 Mk.	a. violet	7	10	poort van heiligdom
		b. lila	1	2	" " "
		c. roodlila	2	4	" " "
17B.	4 Mk.	a. olijf/geel	2	3	kathedraal en toren
		b. groen/geel	4	6	" " "
		c. keerdruk I of II	60	60	" " "
18B.	6 Mk.	a. karmijn/olijfgrijs	2	4	kroonjuwelen
		b. dofkarmijn/olijfgrijs	2	4	"
19B.	10 Mk.	a. bruin/geel	4	6	generaal Zeligowski

Bovenvermelde postzegels werden uitgevoerd aan de hand van ontwerpen van prof. F. Ruszczyk bij de drukkerij van Laskow & Zonen te Wilna. Naast de hierboven gegeven kleuren bestaan er vele overgangstinten hiervan.

totale oplagehoeveelheid:

25 Fen.	-	1.000.000
1 Mk.	-	920.000
2 Mk.	-	610.000
4 Mk.	-	470.000
6 Mk.	-	370.000
10 Mk.	-	160.000

De matrix om bovenvermelde zegels te vervaardigen bevatte 20 cliché's - gerangschikt in 2 horizontale rijen van 10 cliché's. Om de steendrukplaat van 100 zegels te vervaardigen werd de matrix vijf maal gebruikt. Tijdens het vervaardigen van de drukplaat van de 4 Mk. werden twee van de vijf steencliché's (?) ondersteboven geplaatst hetgeen resulteerde in vertikale keerdrukparen tussen de 4e en de 5e en tussen de 8e en de 9e horizontale rijen. Op het vel van 100 zegels is te zien dat de 1e, 2e, 3e, 4e, 7e en 8e horizontale rijen normale zegels hebben, en dat de 5e, 6e, 9e en 10e horizontale rijen kopstaande zegels hebben.

De eerste druk van deze uitgifte is bekend op poreus papier. De tweede druk werd vrijwel geheel voor filatelistische doeleinden uitgegeven op glad papier. Bij deze tweede druk waren de twintig kopstaande cliché's van de 4 Mk. plaat verwijderd. Als gevolg van de haast bij het vervaardigen onder primitieve omstandigheden zijn er op deze zegels talloze variëteiten te vinden. Hiervan noemen wij de volgende:

25 Fen. - beschadigde zijpoot van T van LITWA op clichénrs. 2, 7, 22, 27, 42, 47, 62, 67, 82, 87.
- aksent (´) op Ś van ŚRODKOWA ontbreekt.
- diagonale uiteinde van T van LITWA ontbreekt, en korte A van ŚRODKOWA op nrs. 4, 9, 24, 29, 44, 49, 64, 69, 84, 89.
- dunne diagonaal van A en kleine punt in LITWA op nrs. 5, 10, 25, 30, 45, 50, 65, 70, 85, 90.

1 Mk. - gebroken linker arm van A in LITWA op nr. 10.
- gebroken raam links op nrs. 11, 91.

10 Mk. - punt op L van L.Z. op nrs. 1, 6, 21, 26, 41, 46, 61, 66, 81, 86.

Proefdrukken van de zegels van deze uitgifte op krijtpapier zijn bekend waarvan twee soorten bestaan:

25 Fen. - blauwgrijs
1 Mk. - oranje
2 Mk. - lila
4 Mk. - olijfgrijs
6 Mk. - karmijn / grijs
10 Mk. - bruin / smaragdgroen

Aanvullende proefdrukken van de zes waarden werden gemaakt in zwart op zowel krijtpapier als gewoon papier:

2 Mk. - zwartbruin
4 Mk. - olijf
10 Mk. - zwartbruin

en tevens op grijs papier: 4 Mk. - olijf.

Er bestaat van deze uitgifte een aanzienlijke hoeveelheid maakwerk in de vorm van dubbeldrukken, driedubbele drukken, verschoven achtergronden enz.. Af en toe komt dit maakwerk gegomd voor en lijkt dan op de met de hand gegomde loopzegels - geelachtige maar onregelmatige gomoppervlak. Soms is het gedeeltelijk of geheel getand. De waarde van het maakwerk, evenals van het maakwerk van de andere uitgiften van Midden-Litouwen ligt lager als de waarde van de gewone zegels.

1921, maart - 1e uitgifte in gewijzigde kleuren.

	GETAND 11½		
20A. 25 Fen.	a. donkergroen	1	2
21A. 1 Mk.	a. bruin	1	2
22A. 2 Mk.	a. geel	1	2
	b. geeloranje	3	5
	ONGETAND		
20B. 25 Fen.	a. donkergroen	1	2
	b. groen	10	15
21B. 1 Mk.	a. bruin	1	2
22B. 2 Mk.	a. geel	1	2
	b. geeloranje	3	5
	c. op dik grijs papier	15	25

De zegels van deze heruitgifte kwamen van de drukkerij Zawadski met een totale oplage van:

20 A en B - 5.000.000
21 A en B - 5.000.000
22 A en B - 4.000.000

en werden gedrukt van dezelfde platen als die voor de eerder beschreven nrs. 1A - 3B.
Deze uitgifte is bekend in vellen van 100 zegels van plaat II bestaande uit twee ramen van 50 cliché's in normale of kopstaande posities in verhouding tot elkaar. Bestaande vertikale keerdrukparen bij de middenstroken tussen de ramen worden gegeven:

21 A t - 20
22 A t - 25
21 B t - 20
22 B t - 25
22 B tx - 50

De zegel nr. 22 B op grof roomkleurig papier is een proefdruk.
Maakwerk van deze postzegeluitgifte, vergelijkbaar met dat van andere uitgiften, heeft geen geen hoge waarde maar is erg interessant.

1921, maart - Frankeerzegels nr. 2A - 3B en nr. 20A - 22B met rode, en nr. 1A en B met groene drieregelige opdruk "NA SLASK 2M." op gewoon papier.

	TANDING 11½			
23A.	25 Fen. + 2 M.	a. rood	2	3
26A.	25 Fen. + 2 M.	a. donkergroen	2	3
24A.	1 Mk. + 2 M.	a. turkoois	3	5
		b. ultramarijn	5	8
27A.	1 Mk. + 2 M.	a. bruin	3	4
25A.	2 Mk. + 2 M.	a. violet	5	8
		ax. op grijs papier	6	9
		b. lila	3	5
		c. grijslila	6	9
28A.	2 Mk. + 2 M.	a. geel	3	5
	ONGETAND			
23B.	25 Fen. + 2 M.	a. rood	2	3
26B.	25 Fen. + 2 M.	a. donkergroen	2	3
24B.	1 Mk. + 2 M.	a. turkoois	3	5
		b. ultramarijn	5	8
27B.	1 Mk. + 2 M.	a. bruin	3	5
25B.	2 Mk. + 2 M.	a. violet	5	8
		ax. op grijs papier	5	8
		b. lila	3	5
28B.	2 Mk. + 2 M.	a. geel	3	5

De aanvullende toeslag van 2 Mark van de opdruk was ten gunste van het plebisciet in Opper Silezië. De oorspronkelijke tekst voor deze uitgifte was:

W I L N O . n a
S L A$_c$ S K
2 M.

De redakteuren herzagen echter de tekst en verwijderden het woord "WILNO". Deze opdrukuitgifte werd vervaardigd in de drukkerij van ZAWADSKI in een oplage van 600.000 series (getand en ongetand) waarvan het onverkochte restant een hoeveelheid had van:

25 Fen. - 38.600
1 Mk. - 38.500
2 Mk. - 29.015

De opdruk "NA SLASK 2 M." werd in boekdruk aangebracht waarbij de volgende drukplaten werden gebruikt:

Plaat I: Bevatte 100 opdrukcliché's en werd gebruikt om de zegels van 25 Fen. van een opdruk te voorzien. De volgende fouten en variëteiten worden vermeld:

A.	N in plaats van NA	clichénr. 27
B.	breedte van 2 - M. 10½ mm i.p.v. 12 mm	31
C.	spatiëring tussen N - A 1½ mm i.p.v. ¼ mm	78
D.	SLAS i.p.v. SLASK	59
E.	SLA i.p.v. SLASK	42
F.	LA i.p.v. SLASK	60
G.	LASK i.p.v. SLASK	60

Bovendien worden de volgende variëteiten gegeven:

-	één van de poten van A ontbreekt	nr. 27 of 60
-	dunne A	nr. 17 of 63
-	dunne K	nr. 44
-	N i.p.v. NA	nr. 23

Bij het begin van het aanbrengen van de opdruk vertoonden de vellen niet de fouten A t/m G, die te vinden zijn op zegel nrs. 23A en B; later verschenen de variëteiten A, B en C. Uit de laatste opdrukperiode zijn de fouten D t/m G op zegel nr. 26A afkomstig.

Plaat II: Bevatte eveneens 100 (2 x 50) cliché's en werd gebruikt om de opdruk aan te brengen op de 1 Mk. en 2 Mk. zegelvellen met de moederstenen in normale positie tot elkaar.

Plaat III: Bevatte 100 (2 x 50) cliché's en werd gebruikt om de opdruk aan te brengen op de 1 Mk. en 2 Mk. zegelvellen met de ramen kopstaand - hierbij zijn 50 opdrukcliché's van plaat II gebruikt voor de onderste omgekeerde kaders. Hierin vindt men de volgende variëteiten:

H. N van NA ½ mm lager (platen II en III) nr. 60
deze variëteit komt niet altijd voor op de van een opdruk voorziene vellen van plaat II.

Bovendien zijn er op plaat III de volgende fouten van plaat II gevonden:

D.	SLAS i.p.v. SLASK	cliché nr. 40
G.	LASK i.p.v. SLASK	nr. 30
I.	A i.p.v. NA	nr. 9
K.	SLASK ontbreekt	nr. 48

Naast het bovenstaande vindt men ook:

Twee stippen tussen 2 en M. cliché nr. 37 of nr. 43
Toevallig gedeeltelijk beschadigde letters A en S.

Fouten en Variëteiten

Nr.	waarde	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K
23A	25 Fen.	20	20	20							
26A	25 Fen.	20	20	20	80	100	80	60			
24A	1 Mk.							80	20		
27A	1 Mk.								20		
25A	2 Mk.				80				20		
28A	2 Mk.								20	100	
23B	25 Fen.	20	20	20							
26B	25 Fen.	20	20	20							
24B	1 Mk.							80	20	100	
27B	1 Mk.								20		
25B	2 Mk.				80			80	20		160
28B	2 Mk.								20	100	

Op afzonderlijke vellen kunnen de opdrukken op de zegels op verschillende hoogten voorkomen. De kleur van de opdrukken varieert van lichtrood tot karmijn. De zegels nr. 23B en nr. 25B komen voor met de opdruk op een dubbeldruk van de oorspronkelijke zegel.

De vellen met een opdruk van plaat III vertonen de volgende vertikale keerdrukken langs de middenstrook:

24At	-	1 Mk. + 2 Mk.	-	35
27At	-	1 Mk. + 2 Mk.	-	40
25At	-	2 Mk. + 2 Mk.	-	25
28At	-	2 Mk. + 2 Mk.	-	60
24Bt	-	1 Mk. + 2 Mk.	-	20
27Bt	-	1 Mk. + 2 Mk.	-	40
25Bt	-	2 Mk. + 2 Mk.	-	25
28Bt	-	2 Mk. + 2 Mk.	-	60

Af en toe komen kopstaande en verschoven opdrukken op deze uitgiften voor die niet afkomstig zijn van de normale produktie maar het resultaat zijn van maakwerk.

1921, 15 maart - Zegelnrs. 16A, 17A, 16B en 17B met rode steendruk opdruk "+1" of "+ 1 M".

	GETAND 11½			
29A	2M + 1M	a. lila	2	3
		b. lilarood	2	3
		c. bruinlila	6	9
30A	4M + 1M	a. olijfgroen / geel	2	3
		t. keerdruk (plaat I of II)	25	30
	ONGETAND			
29B	2M + 1M	a. lila	2	3
		b. lilarood	2	3
30B	4M + 1M	a. olijfgroen / groen	2	5
		b. olijfgroen / bruingeel	3	5
		c. keerdruk (plaat I of II)	25	30

De opdruktoeslag van 1 Mark was ten behoeve van het Poolse Rode Kruis. Het aanbrengen van de opdruk werd uitgevoerd in de drukkerij Laskow in Vilnius bij een oplage van 500.000 series waarvan de volgende restanten van de: 2 Mk. - 10.304
4 Mk. - 12.600
De zegel nrs. 30A en 30B (4 Mk.) komen van vellen met twee ramen gelijk aan die van zegel nrs. 17A en 17B, die, voor een deel, ook voorkwamen in vellen met keerdrukken. Er zijn van deze uitgifte proeven bekend van nr. 14A, nr. 15A, nr. 18A en nr. 19A met dezelfde opdrukken als op nr. 30A en nr. 30B. Dergelijke proeven in rode kleur komen voor op geheel afgewerkte getande vellen van nr. 14A, nr. 15A, nr. 18A en nr. 19A met als resultaat dat iedere waarde bestaat in 40 exemplaren met normale opdruk en 60 exemplaren met kopstaande opdruk.

1921, 26 maart - Zegel nrs. 16, 17, en 19 met een ingedrukte opdruk: "1 + M" of "2 + M".
Papiervariëteiten: x - wit
y - dun grijs
z - dik grijs

	GETAND 11½		x		y of z	
31A	2M + 1M	a. lila	2	3		
		b. roodlila	4	6	4	6
32A	4M + 1M	a. olijfgroen / geel	2	3		
		b. olijfgroen / bruingeel	2	3	4	6
33A	10M + 2M	a. bruin / lichtgeel	2	3		

	ONGETAND		x		y of z	
31B	2M + 1M	a. lila	2	3		
		b. roodlila	4	6	4	6
32B	4M + 1M	a. olijfgroen / geel	2	3		
		b. olijfgroen / bruingeel	2	3	4	6
33B	10M + 2M	a. bruin / lichtgeel	3	4		
		b. bruin / bleekgeel	2	3		

De opdruktoeslag van 1 of 2 Mark was ten behoeve van het Poolse Witte Kruis. De zegels werden in de drukkerij van Laskow te Vilnius van een opdruk voorzien in een oplage van 500.000 series waarvan 10.000 ongetande en evenveel met tanding 11½ overbleven. Er zijn proeven bekend in zwart in minivelletjes van 10 zegels. De waarden van 4 Mk + 1Mk en van 10 Mk + 2 Mk werden gedrukt op wit papier, maar de waarden van de 2 Mk + 1 Mk werden op roze papier gedrukt. Er bestaat maakwerk in velerlei variëteiten in ongelooflijke vormen en meervoudige drukken.

1921, april - Diverse tekeningen op gewoon papier

	GETAND 13 3/4 (34A;35A;37A;40A;41A) of 14 (36A;38A;39A)			
34A	1 Mk.	zwartblauw / geel	1	1
35A	2 Mk.	karmijn / groen	1	2
36A	3 Mk.	donkergroen	1	2
37A	4 Mk.	bruin / lichtbruin	1	2
38A	5 Mk.	roodbruin	1	1
39A	6 Mk.	groenblauw / geelbruin	1	2
40A	10 Mk.	lila / geelbruin	1	1
41A	20 Mk.	donkerbruin / geelbruin	1	2

	ONGETAND			
34B	1 Mk.	zwartblauw / geel	2	2
35B	2 Mk.	karmijn / groen	2	3
36B	3 Mk.	donkergroen	3	4
37B	4 Mk.	bruin / geelbruin	3	4
38B	5 Mk.	roodbruin	1	1
39B	6 Mk.	groenblauw / geelbruin	3	5
40B	10 Mk.	lila / geelbruin	1	1
41B	20 Mk.	donkerbruin / geelbruin	2	3

Bovenvermelde uitgifte werd gedrukt als steendruk in het Staats Grafisch Instituut te Warschau in een oplage van 5.000.000 series waarvan het restant, getand en ongetand, ongeveer 10.000 series bedroeg.

De tekeningen stellen het volgende voor:

1 Mk.	-	St. Anna kerk
2 Mk.	-	St. Stanislaus kathedraal
3 Mk.	-	wapen van Midden Litouwen
4 Mk.	-	Jadwiga en Jagiello
5 Mk.	-	wapen van Vilnius en St. Christophorus
6 Mk.	-	sterrekundig observatorium te Vilnius
10 Mk.	-	vereniging van Litouwen met Polen te Lublin (1569)
20 Mk.	-	Kosciuszko (Poolse legeraanvoerder) en Mickiewicz (Poolse dichter)

De bij deze uitgifte voorkomende lijntanding 11½ is van partikulieren afkomstig ten behoeve van postzegelhandelaren. De postzegel nrs. 34B en 40B komen voor op dunner papier.

Proeven van deze uitgifte zijn als losse zegels bekend op diverse papiervariëteiten: k = krijtpapier; z = gewoon papier

1 Mk.	-	donkerbruin / geelbruin:	k
2 Mk.	-	lila / geelbruin:	z
3 Mk.	-	bruin:	k
		helderkarmijn:	k en z
		donkerblauw:	z
		blauw / roodbruin:	k
		grijszwart / roodbruin:	k
4 Mk.	-	lichtgroen / violet:	k
5 Mk.	-	donkerblauw:	k en z
		bruin:	k
		helderkarmijn:	z
		violet:	k
		grijszwart / roodbruin:	k
6 Mk.	-	donkerblauw:	z
		helderkarmijn:	z
		donkerblauw / geel:	k
		bruin / azuurblauw:	k
		bruin / geelbruin:	k
10 Mk.	-	olijf / groen:	z
20 Mk.	-	violet / azuurblauw:	z

Er bestaan ook proeven van de 1 Mk., 2 Mk., 4 Mk., 6 Mk., 10 Mk. en 20 Mk. in hun normale kleuren op gewoon papier, maar zonder hun normale achtergronden. Er bestaat een aanzienlijke hoeveelheid maakwerk in ongelooflijke vormen en meervoudige drukken van enkele van de diverse waarden van deze postzegeluitgifte.

==========

1921, november - Herdenkingsuitgifte voor de eerste verjaardag van de intocht van generaal L. Zeligowski in Vilnius.

100 Mark

150 Mark

papiersoorten: x = gewoon papier
y = vertikaal geribd papier

	GETAND 11½					
42A	100 Mk.	a. blauw / geelbruin	20	25	25	25
		b. lichtblauw / geelbruin	30	30	x	x
43A	150 Mk.	a. bruin / olijfgrijs	10	15	15	15
		b. lichtbruin / olijf	12	15	20	25
		c. tweekleurige M (veld 20)	60	80	100	100
	ONGETAND		x		y	
42B	100 Mk.	a. blauw / geelbruin	25	25	25	25
		b. lichtblauw / geelbruin	30	30	x	x
43B	150 Mk.	a. bruin / olijfgrijs	10	15	25	25
		b. lichtbruin / olijfgrijs	12	15	x	x
		c. tweekleurige M (veld 20)	60	80	100	100

Deze uitgifte werd in steendruk vervaardigd in de LUX drukkerij in een oplage van ongeveer 600.000 zegels van elke waarde waarvan er restanten waren van ongeveer 15.000 zegels van elke waarde. Oorspronkelijk zou deze uitgifte uit zes waarden bestaan. Er zijn essays bewaard van de niet-uitgegeven waarden met afmetingen 100 x 72 mm.

20 Mk. - kolonel Belina
30 Mk. - generaal Mzeptycki
40 Mk. - generaal Mydz-Smigly
60 Mk. - Jozef Pilsudski

Naast de variëteit genoemd onder nr. 43B en nr. 43A bestaan er ook de volgende diverse variëteiten:

100 Mk. - UTWA i.p.v. LITWA cliché nr. 1
- kras op A van POCZTA nr. 22

150 Mk.	-	beschadigde L van LITWA	nr. 56
	-	C i.p.v. O in SRODKOWA	nr. 2
	-	benedenhelft O van SRODKOWA ontbreekt	nr. 84
	-	punt na M ontbreekt	nrs. 21, 23, 27, 71, 79, 80
	-	PBCZTA i.p.v. POCZTA	nr. 94

Er zijn proeven bekend gedrukt in de definitieve kleuren op zowel krijtpapier (600 exemplaren) alswel op zeer dik papier:

			aantal exemplaren
100 Mk.	-	donkerblauw / oker	200
	-	donkerblauw / ontbrekende kleur	5
	-	smaragdgroen / ontbrekende kleur	100
	-	smaragdgroen / oker	50
	-	smaragdgroen / geel	170
	-	rood / ontbrekende kleur	5
	-	rood / geelbruin	150
150 Mk.	-	donkerblauw / rood	30
	-	bruin / rood	50
	-	lilabruin / blauw	100
	-	donkerlilabruin / donkergroen	100
	-	roodbruin / groen	200
	-	olijf / lichtbruin	200
	-	olijfbruin / smaragdgroen	100
	-	lichtolijfbruin / lichtbruin	135
	-	rood / donkerbruin	30

De grondkleuren van de proeven van deze uitgifte zullen varieren van licht naar donker: en via de diverse tinten bruin, groen, rood, blauw, olijf, enz., te talrijk om te beschrijven of te vermelden. De 150 Mk.-waarde bestaat ook met bruin middenstuk zonder achtergrond. Dubbeldrukken hiervan bestaan als maakwerk. Er bestaan ook dubbeldrukken van de ramen.

==========

1922, februari - Herdenkingsuitgifte ter gelegenheid van de opening van het parlement van Midden-Litouwen.
papiersoort: gewoon papier

10 Mk.

25 Mk.

50 Mk.

75 Mk.

	GETAND 11½			
44A	10 Mk.	a. bruin	4	5
45A	25 Mk.	a. rood / geel	6	6
46A	50 Mk.	a. blauw	7	10
47A	75 Mk.	a. violet	13	16
		f. M i.p.v. Mk (veld 68)	40	40
	ONGETAND			
44B	10 Mk.	a. bruin	4	6
45B	25 Mk.	a. rood / geel	6	6
46B	50 Mk.	a. blauw	7	10
47B	75 Mk.	a. violet	13	16
		f. M i.p.v. Mk (veld 68)	40	40

diverse tekeningen: 10 Mk. - zaaier
25 Mk. - ridder en adelaar (wapen)
50 Mk. - schouwburg (parlementsgebouw)
75 Mk. - handwerkersfamilie

Het oorspronkelijke plan voor deze uitgifte voorzag in zegels met de volgende afmetingen: 10 Mk. - 31½ x 23 mm
25 Mk. - 35½ x 27 mm
50 Mk. - 34 x 25½ mm
75 Mk. - 34½ x 23½ mm
doch als gevolg van financiële problemen werden zij in een kleiner formaat uitgegeven. De geplande zegels met de lage waarden van 4 Mk. en 6 Mk. werden om de zelfde redenen eveneens niet uitgegeven. Slechts de oorspronkelijk geplande waarden van deze uitgifte werden gehandhaafd. De zegels van deze uitgifte werden gedrukt bij de drukkerij LUX in een oplage van ongeveer 600.000 series - getand en ongetand bij elkaar, met een restant van ongeveer 10.000 van elke waarde.

Op deze steendrukuitgifte zijn talrijke kleine plaatfoutvariëteiten te vinden:

10 Mk.	- een kleine 2 op 3e straal van de zaaister	clichénr.	10
	- vliegende kraanvogel op middelste wolk		19
	- ploeger zonder hoofd		16
25 Mk.	- gebroken onderkant van rechter 5		2
	- i van Litwy zonder punt (enkele kort)		
75 Mk.	- rechter poot van M van SEJM boven verlengd		2
	- tweede O van SRODKOWA open		4
	- eerste arm van W verlengd		5
	- schild met gebroken rechter kant		66
	- rechter R van jaartal ontbreekt		35
	- E van WILNIE met streepje		76
	- rechter wolk zonder schaduwen		90
	- liggende O van SRODKOWA: grotere W		100

Proeven: Er zijn de volgende kleurproeven bekend:

10 Mk.	-	zwartbruin	100
	-	geelbruin	100
	-	groen	100
	-	smaragdgroen	100
	-	donkerolijf	100
	-	olijfgroen	100
25 Mk.	-	smaragdgroen	50
	-	smaragdgroen / oker	200
	-	rood	200
50 Mk.	-	groen	100
	-	donkergroen	250
	-	zwartbruin	100
	-	violet	200
	-	rood op wit papier	250
	-	rood op roomkleurig papier	250
75 Mk.	-	bruin	150
	-	zwartbruin	100
	-	karmijn	7
	-	rood	100
	-	donkerlila	100
	-	olijf	100
	-	oranje	100

==========

P O R T Z E G E L S

1921, 31 maart

50 Fen. 1 Mk. 2 Mk. 3 Mk. 5 Mk. 20 Mk.

diverse afbeeldingen:

50 Fen. - universiteit te Vilnius
1 Mk. - kasteelhoogte in Vilnius
2 Mk. - kasteelruïnes in Vilnius
3 Mk. - poort van reliekschrijn in Vilnius
5 Mk. - kathedraal van St. Stanislaus
20 Mk. - St. Annakerk

papiersoorten: x = gewoon wit papier
y = horizontaal geribd papier
z = vertikaal geribd papier

	GETAND 11½		x		y		z	
1A	50 Fen.	lilabruin	1	1	7	9	7	9
2A	1 Mk.	groen	2	3				
3A	2 Mk.	lilabruin	1	1	7	9	7	9
4A	3 Mk.	lilabruin	1	2	6	8	6	8
5A	5 Mk.	lilabruin	1	2	6	8	6	8
6A	20 Mk.	rood	2	3				
	ONGETAND							
1B	50 Fen.	lilabruin	1	1	6	8	6	8
2B	1 Mk.	groen	2	3				
3B	2 Mk.	lilabruin	1	1	6	8	6	8
4B	3 Mk.	lilabruin	1	2	8	10	8	10
5B	5 Mk.	lilabruin	1	2	8	10	8	10
6B	20 Mk.	rood	2	3				

De oorspronkelijke ontwerpen voor deze uitgifte waren bedoeld voor een formaat van 20 mm x 21 mm. De afbeeldingen werden ontworpen door prof. Ruszczyk en vertegenwoordigden silhouetten van gebouwen van Vilnius en omgeving. Deze uitgifte werd in steendruk vervaardigd bij Chominski's drukkerij LUX te Vilnius in een oplage van ongeveer 6.000.000 voor elke waarde. De waarden van 50 Fen., 2 Mk., 3 Mk. en 5 Mk. werden alle in één plaat gedrukt volgens de hieronder afgebeelde rangschikking van de deelvellen:

50 Fen.	50 Fen.	5 Mk.	5 Mk.
50 Fen.	50 Fen.	5 Mk.	5 Mk.
2 Mk.	2 Mk.	3 Mk.	3 Mk.
2 Mk.	2 Mk.	3 Mk.	3 Mk.

De lilabruine kleur waarin het bovenstaande uit vier waarden bestaande vel werd gedrukt verandert tijdens het voortdurende drukken van kleur en werd veroorzaakt door het toevoegen van nieuwe hoeveelheden inkt aan de drukpersen. Als resultaat hiervan kunnen de volgende tinten lilabruin gevonden worden: lilabruin, roodlila, lila, bruin, bruinlila en zwartlila.

Proeven: Er zijn proeven van deze portzegels bekend op de volgende diverse papiersoorten:

x = gewoon wit
y = horizontaal geribd
z = vertikaal geribd
k = roomkleurig
s = grijs

50 Fen.	- zwart	y - 100		lilabruin	k - 200
	- blauwzwart	y - 100		karmijn	x - 100
	- donkerblauw	y - 100		donkerolijf	x - 100
				steenrood	x - 100
1 Mk.	- donkerblauw	z - 300		donkergroen	x - 50
	- bruin	x - 200		lichtgroen	x - 450
	- karmijn	x -		olijfgroen	x - 200
	- grijs	x - 100		lila	z - 100
				steenrood	z - 200
2 Mk.	- zwart	-		donkerblauw	y - 100
					s - ?
	- donkerbruin	k - 200		olijfgrijs	x - 100
	- lilabruin	k -		steenrood	y - 100
3 Mk.	- zwart	z - 100		grijs	x - 100
	- blauw	z - 100		steenrood	z - 100
	- bruin	k - 100		violet	s - 100
	- lilabruin	k -			
5 Mk.	- zwart	z - 100		karmijn	s - 100
	- donkerblauw	s - 50		karmijn	z - 100
	- donkerblauw	z - 50		grijs	x - 100
	- bruin	k - 200		steenrood	x - 100
	- zwartbruin	z - 100		steenrood	z - 100
	- lilabruin	k -		zwartviolet	s - 100
20 Mk.	- rood	x -		rood op krijt-papier	- 300
	- rood	z -			

- rood met kleine letter Mk en dubbelletterige tekst: POCZTA LITWY SRODKOWIEJ is een proefdruk van de eerste oplage.

Zwart met perforatie 11½:

50 Fen.	y - 50	3 Mk.	z - 50
2 Mk.	y - 50	5 Mk.	z - 50

MAAKWERK:

Er zijn talrijke maakwerkvariëteiten van deze portzegeluitgifte bekend. Enkele maakwerkstukken komen postaal gebruikt voor, waarvan we alleen noemen:

20 Mk. getand
20 Mk. ongetand
20 Mk. gedrukt op beide zijden

(vertaald uit het Amerikaans door J. van Heeswijk).

==========

DE LETSE SS-EENHEDEN TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

RUUD VAN WIJNEN

Inleiding

De recente ontwikkelingen in Midden-Europa en de Sovjet-Unie, die onder andere leidden tot de hernieuwde onafhankelijkheid van de baltische staten, tonen hun afhankelijkheid van het internationale krachtenspel.

In het machtsvacuüm dat ontstond in de laatste fase van èn na de Eerste Wereldoorlog, kregen de baltische landen de kans hun onafhankelijkheid uit te roepen en te bestendigen. Maar op het moment dat de Sovjet-Unie en Duitsland in 1939 elkaar vonden in een (tijdelijk) niet-aanvalsverdrag en hun invloedssferen afbakenden, was het daarmee gedaan.

De teloorgang van de communistische machtspositie en het opkomend nationalisme, in zowel Midden-Europa als in de Sovjet-Unie, bood de baltische landen opnieuw de gelegenheid hun eigen weg te gaan.

1940-1941

Het dilemma klem te zitten tussen de belangen van andere landen (de Sovjet-Unie en Duitsland) deed zich wellicht het sterkst gevoelen in de jaren 1940-1941.

Noch politiek, noch militair konden Estland, Letland en Litouwen zich verzetten tegen de gevolgen van het Molotov-Von Ribbentrop-pact van 23 augustus 1939: de annexatie door de Sovjet-Unie en de daarop volgende sovjetisering.

De ontwrichting van het sociaal-economische leven en de massadeportaties die plaatsvonden in deze periode zorgden ervoor dat vele Esten, Letten en Litouwers de Duitse aanval op de Sovjet-Unie beoordeelden als een mogelijkheid tot een betere toekomst.

De gedachten daarover liepen uiteen van herstel van de onafhankelijkheid, via vormen van autonomie binnen een Duits bestel tot de fatalistische keuze voor het minst slechte.

Dit verklaart dat vele Esten, Letten en ook Litouwers in min of meerdere mate welwillend stonden tegenover de Duitsers en hun, zeker in de begintijd van de bezetting, diensten hebben bewezen.

Gezien de voorgeschiedenis is het antwoord op de vraag of iemand 'goed' of 'fout' was, niet zo eenvoudig te geven. Toch kan worden vastgesteld dat vele

Letten en Litouwers al tijdens de Duitse opmars in dienst van Duitse eenheden beulswerk hebben verricht. Berucht zijn de verhalen over hun aandeel in pogroms tegen joden en communisten.

Doel van en motivatie tot dit artikel

Dit artikel gaat niet over 'goed' of 'fout', laat staan over de beoordeling daarvan.

De lange inleiding achtte ik van belang om genuanceerd te kunnen ingaan op een ook filatelistisch bijzonder interessant facet van de Letse geschiedenis, te weten de vorming en inzet van Letse militaire eenheden in dienst van de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De brieven die u als illustraties bij dit artikel aantreft, vormen voor mij echter de grootste motivatie om het te schrijven.

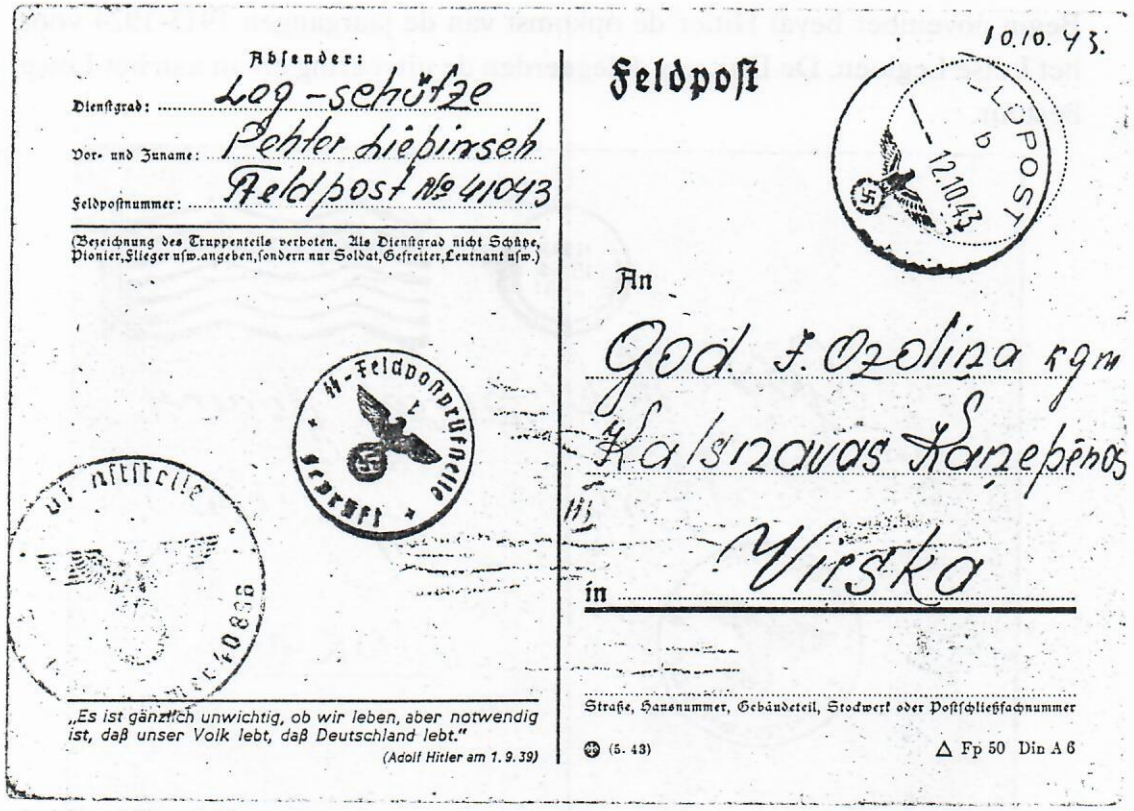
♦ Afbeelding 1. Brief van Lubāna, vervoerd met postwagon Nr. 20, KĀRSAVA-RĪGA, naar een soldaat in het Letse SS-vrijwilligerslegioen. Op de achterzijde gefrankeerd met een 12 Pfg. zegel Ostland-opdruk. Datum: 28 augustus 1943. Veldpostnummer: 33542B = 1ste compagnie pantser-infanterie-afdeling van het Letse SS-vrijwilligerslegioen

De Duitse aanval op de Sovjet-Unie begon op 22 juni 1941. In zeventien dagen rukte de Wehrmacht vanuit Oost-Pruisen op, dwars door de baltische republieken, tot Pskov en lag de weg naar Leningrad open.
Op 28 juni vond in Rīga een opstand plaats en werd de vorming van een Letse regering aangekondigd. De dag erop nam het Rode Leger de stad weer in, maar op 1 juli marcheerden de Duitsers de stad binnen.

Naar Duitsland uitgeweken Letse officieren hadden in mei 1941 het Nationale Verbond van Letse Militairen opgericht. Men koesterde de hoop dat nationale eenheden aan Duitse zijde zouden kunnen deelnemen aan de bevrijding van Letland. De circa 200 vrijwilligers die in Judiiten in Oost-Pruisen bijeengebracht werden, kwamen echter niet als gesloten eenheid in actie, maar werden als tolken toegevoegd aan Wehrmacht-onderdelen.

Met de Wehrmacht doken in het baltisch gebied ook de beruchte Sonderkommando's van de Sicherheitspolizei en de SD op. Deze hadden als taak in de nieuw veroverde gebieden jacht te maken op joden, communisten en partizanen.
De Einsatzgruppe-A bracht in de eerste drie bezettingsmaanden al circa 30.000 Letse joden om. De Sicherheitspolizei maakte daarbij regelmatig gebruik van door haar gevormde hulppolitie-eenheden.
Op 17 juli 1941 werden alle Letse zelfverdedigingseenheden ontbonden en werd in Rīga de vorming van een 3000 man sterke Ordnungs-Hilfspolizei bevolen. De leden ervan droegen Letse uniformen zonder rangtekens en groene armbanden met het opschrift 'Ordnungs-Hilfspolizei'. Commandant werd de Letse luitenant-generaal Veiss.
De door hem gevormde recruteringsreserve van vijf compagnieën was de eerste Letse militaire eenheid tijdens de Tweede Wereldoorlog. De vijf compagnieën werden al snel samengevoegd tot een bataljon en er werden nog twee bataljons gevormd.
Op 22 oktober 1941 verliet het grootste deel van het eerste bataljon van de Letse Hilfspolizei Rīga om aan het noordfront te worden ingezet tegen de Sovjets.
Op bevel van de Reichsführer SS van 6 november 1941 werden alle in Rusland ingezette Hilfspolizei-eenheden aangeduid als Schutzmannschaften. Letse Schuma-Bataillonen kwamen zowel binnen als buiten Letland in actie.

Terwijl de slecht bewapende Schuma-bataljons aan het noordfront vochten, verslechterden in Letland de verhoudingen tussen Duitsers en Letten.
De bevolking verwachtte het herstel van de onafhankelijkheid en de vorming van een nationale regering. De Duitsers lieten echter alleen de werkzaamheden toe van een afhankelijk civiel bestuur onder leiding van de Letse generaal b.d. Oskar Dankers.
De Letse directeur-generaal voor justitie, Alfreds Valdmānis, legde in november 1942 de Duitsers twee nota's voor waarin hij een werkelijke autonomie en het herstel van de staatkundige onafhankelijkheid eiste. In dat geval zou Letland een nationale strijdmacht van 100.000 man kunnen vormen.
Het verzoek werd door de Duitsers als onbruikbaar en zelfs als gevaarlijk van de hand gewezen.

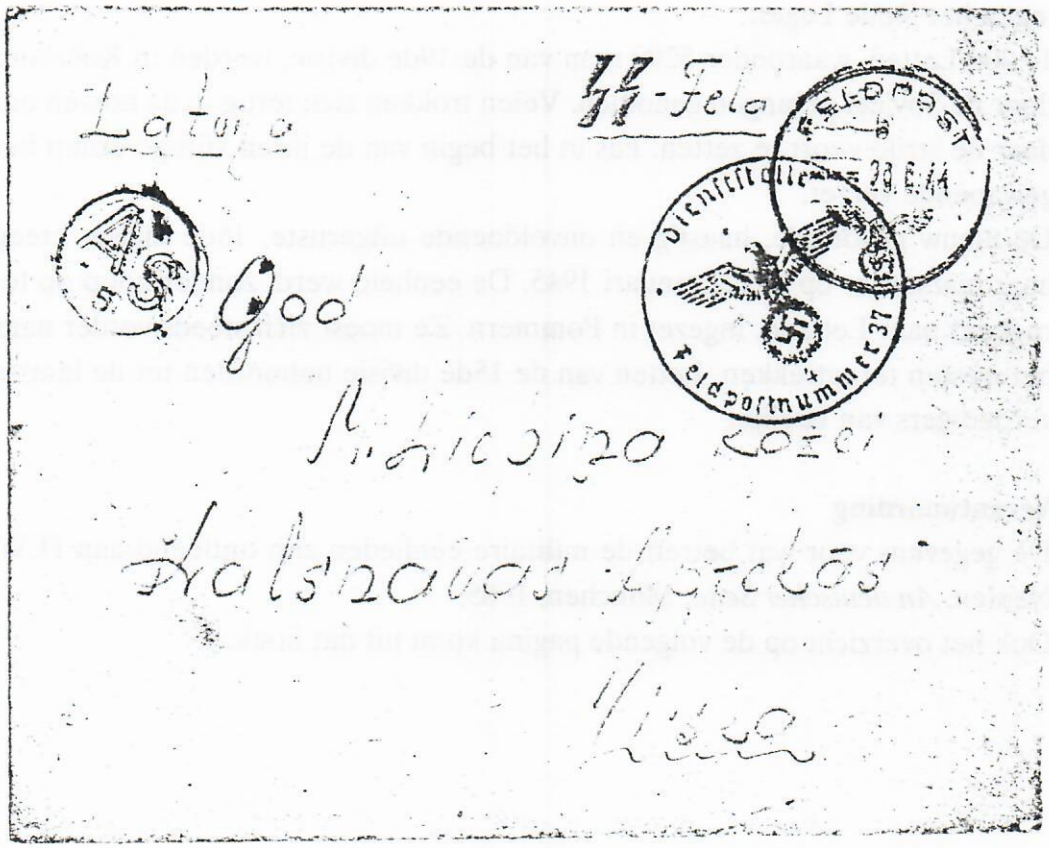
♦ Afbeelding 2. Per veldpost verzonden briefkaart naar Virska in Letland, 12 oktober 1943. Gecensureerd: SS-Feldpostprüfstelle.
Veldpostnummer 40866 = Bevelhebber Bevoorradingstroepen van het Letse Vrijwilligers Legioen; Veldpostnummer 41043 = Bevoorradingscompagnie der divisie bevoorradingstroepen van het Letse Vrijwilligers Legioen.
Eind 1943 kwam deze eenheid als onderdeel van het 16e leger voor de eerste maal in de strijd tegen het Rode Leger bij de verdediging van Novo Sokolniki. Daarbij werden zware verliezen geleden. Maart 1944 ging de eenheid op in de 15e Letse SS-divisie

Hoewel de Letten niet werd toegestaan een eigen leger te vormen, gingen de Duitsers wel akkoord met de vorming van Waffen-SS-eenheden. Op 24 januari 1943 beval Himmler de 2de SS-Infanterie-Brigade, waarbij de Letse Schuma-bataljons 19 en 21 waren ingedeeld, om te vormen tot een Letse Brigade.
Hitlers bevel (na Stalingrad) tot vorming van een Lets SS-vrijwilligerslegioen dateert van 10 februari 1943. Onder de noemer 'Lets Legioen' vielen alle in de Waffen-SS en Polizei ondergebrachte Letse troepen.
Het oproepen van nieuwe rekruten vond, net als in Estland, plaats onder de dekmantel van de 'Arbeidsplicht'. In totaal werden bij de recruteringen in de periode maart-augustus 1943 17.800 Letten voor het Legioen en 13.000 Letten voor andere onderdelen geworven. In de maanden oktober en november nog eens 5.637.
Begin november beval Hitler de opkomst van de jaargangen 1915-1924 voor het Letse Legioen. De Duitsers delegeerden de uitvoering ervan aan het Letse bestuur.

♦ Afbeelding 3. Per veldpost verzonden brief naar Virska in Letland, 11 maart 1944. Veldpostnummer 37313A = Staf van de derde afdeling van het artillerieregiment van de 15de Letse SS-Divisie.
De 15de Letse SS-Divisie maakte in maart 1944 deel uit van het VIde SS-legerkorps dat onder overwegend Letse leiding stond. Als onderdeel van het 18de leger in gevecht tegen het oprukkende Rode Leger bij Pskov

Rekruten werden voor een deel toegewezen aan de beide Letse SS-divisies: de 15de Waffen-Grenadier-Division der SS (de Letse nr. 1, vormingsbevel van 26-2-1943) en de 19de Waffen-Grenadier-Division der SS (de Letse nr. 2). De 19de Divisie werd gevormd door uitbreiding van de Letse SS-Freiwillige Brigade, die vocht aan de Wolchov. Beide divisies gingen door voor de taaiste van de buitenlandse Waffen-SS-eenheden. Dit gold met name voor de 19de divisie.
Verder werden in februari 1944 nog zes Grenzschutz-regimenten gevormd met bij elkaar ca. 17.000 soldaten. Deze slecht bewapende troepen werden in de loop van 1944 òf opgeheven, òf toegevoegd aan de beide Waffen-SS-divisies.
Resumerend kan ervan uitgegaan worden dat de totale sterkte van het in de Tweede Wereldoorlog vechtende Letse Legioen, met inbegrip van de Organisation Todt, de Luftwaffenhelfer en de marine, minimaal 110.000 en maximaal 165.000 man omvatte.

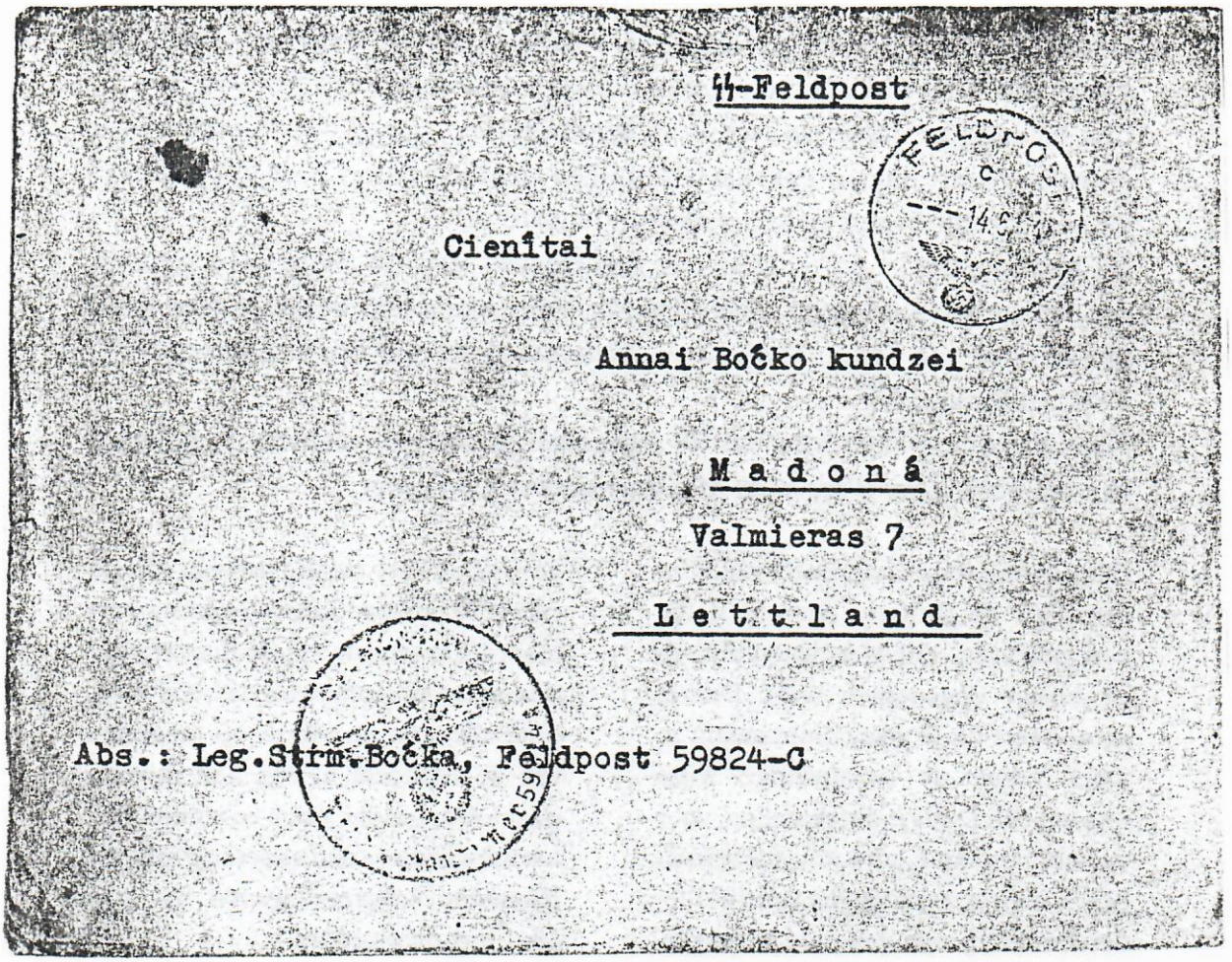

♦ Afbeelding 4. Per veldpost verzonden brief naar Virska in Letland, 29 juni 1944.
As 5 = SS-veldpostcensuur in Rīga.
Veldpostnummer 37313A = Staf artillerieregiment van de 15de Letse SS-Divisie.
De 15de Letse SS-Divisie was in juni 1944 opgenomen in de slagorde van het X-Armee Korps van het 16de Leger bij Novo-Sokolniki

Eind februari 1944 namen beide Letse divisies de zogenaamde Pantherstellung ten zuiden van Pskov in. De 15de divisie werd bij de terugtochtgevechten bij Opotschka in juli 1944 nagenoeg vernietigd. De resterende, nog inzetbare, onderdelen werden opgenomen in de 19de divisie.
In Letland maakte zich ondertussen het Luftwaffen-Legion Lettland gereed voor de eindstrijd. Op 5 september 1944 beschikte het nog over 18 inzetbare vliegtuigen. De eenheid werd echter in oktober 1944 opgeheven.

De in Koerland ingesloten 19de divisie dreigde herfst 1944 uiteen te vallen, omdat de Letse soldaten ervan uitgingen dat hun eenheid in het Rijk zou worden teruggetrokken. Daarmee verviel voor velen de reden tot deelname aan de oorlog, namelijk de verdediging van Letland tegen de Sovjets.
De divisie bleef echter in Koerland en vocht tot aan de algehele capitulatie tegen het Rode Leger.
14.000 Letten, waaronder 5200 man van de 19de divisie, werden in Koerland door de Sovjets gevangen genomen. Velen trokken zich terug in de bossen om daar de strijd voort te zetten. Pas in het begin van de jaren vijftig verliep het gewapende verzet.
De nieuw gevormde, haastig en onvoldoende uitgeruste, 15de divisie kreeg haar marsorder op 21/22 januari 1945. De eenheid werd, zonder hoop op terugkeer naar Letland, ingezet in Pommern. Ze moest zich steeds verder naar het westen terugtrekken. Letten van de 15de divisie behoorden tot de laatste verdedigers van Berlijn.

Verantwoording
De gegevens voor wat betreft de militaire eenheden zijn ontleend aan H.W. Neulen, *An deutscher Seite*, München, 1985.
Ook het overzicht op de volgende pagina komt uit dat boek.

♦ Afbeelding 5. Per veldpost verzonden brief naar Madona in Letland, 14 juni 1944. Veldpostnummer 59824-C = Staf en eenheden van de 52ste afdeling luchtdoelartillerie van de 19de Letse SS-Divisie.
De 19de Letse SS-Divisie maakte deel uit van het VIde SS-Korps, dat bij Pskov vocht tegen het oprukkende Rode Leger. In juli 1944 werd de divisie vernietigd

Letten onder de wapenen, stand van zaken per 1 juli 1944

2 SS-Divisies	31.446
6 Grenzschutz-Regimenten	12.118
Schuma- + Polizei-regimenten	14.884
Polizei-Einzeldienst	5.240
Selbstschutz	22.262
Luftwaffen-Legion	628
Diverse eenheden	927
Hilfsdienste der Wehrmacht	12.159
Diverse eenheden buiten het Legioen	10.585
	110.249

Bron: Arturs Silgailis, *Latviešu Legions*, Kopenhagen, 1964

Arveds Schwabe noemt in *Histoire du Peuple Letton* (Stockholm, 1953) het aantal van 146.000 Letten die dienst deden in Wehrmacht èn SS-divisies.
Een belangrijke, maar nauwelijks te beantwoorden, vraag is in hoeverre men vrijwillig dienst nam of daartoe gedwongen werd. Getallen en meningen over dit onderwerp dienen kritisch bekeken te worden.
De hoofdstukken 6 en 7 van M. van den Heuvel, *Speelbal der grote mogendheden*, behandelen de jaren 1939-1944/45. Van belang lijkt het door hem geciteerde boek van Seppo Myllyniemi, *Neuordnung der baltischen Länder, 1941-1944*, Helsinki, 1973.
Tenslotte uit *de Volkskrant* van 29 september jl. een gedeelte van de recensie van het boek *Zwei Wege nach Moskau* van Bernd Wegner:

Een representatief voorbeeld wat er in een door de Duitsers bezocht stadje kon gebeuren, valt af te lezen uit een als bijlage opgenomen brief. Daarin protesteert de Duitse commandant in Sluzk tegen de beestachtige wijze waarop een Duits politiebataljon, voor de helft bestaande uit Litouwse vrijwilligers, in twee herfstdagen van 1941 iedereen die zij voor een jood aanzagen, vermoordden.
Begin 1943 werd het getto van Sluzk geliquideerd, ditmaal met hulp van Letten. Elfduizend van de 22 duizend inwoners van Sluzk werden tijdens de oorlog vermoord.
In Litouwen zelf hadden de Duitsers met actieve hulp van duizenden Litouwse vrijwilligers vanaf eind juni tot november 1941 tachtig procent van de ruim 220 duizend Litouwse joden vermoord. De terreur van de *Einsatzgruppen*, in totaal slechts drieduizend man, eiste alleen in de eerste vijf maanden van de veldtocht al een half miljoen slachtoffers onder joden en communisten, terwijl meer dan anderhalf miljoen Russische krijgsgevangenen het jaar 1941 niet overleefden.
Deze cijfers staan in een door het Militärgeschichtliches Forschungsamt in Freiburg uitgegeven bundel, *Zwei Wege nach Moskau.* Daarin bieden 35 historici een nuttig overzicht van de stand van het onderzoek naar de operatie-Barbarossa, de codenaam voor de Russische veldtocht.

EEN MOOIE ... UIT KURESSAARE, 1938

RUUD VAN WIJNEN

Toen ik bovenstaande brief enige tijd geleden kocht, deed ik dat op het eerste gezicht vanwege de frankering, de bestemming en de stempels die aantonen dat de brief daadwerkelijk per luchtpost is vervoerd.

De bestemming 'Kolmanskop, Zuid-Afrika' is bepaald onalledaags, maar m'n nieuwsgierigheid naar de ligging werd vergroot door de toevoeging 'voordien: Oranjemund, ZWA'.

ZWA staat voor Zuidwest-Afrika, vóór de Eerste Wereldoorlog een Duitse kolonie, vanaf 1919 een mandaatgebied van de Volkenbond, bestuurd door Zuid-Afrika. In 1966 beëindigde de VN het mandaat; het gebied kennen we nu als de onafhankelijke staat Namibië.

M'n onvolprezen *Andrees atlas* van 1930 liet me nu in de steek: noch Oranjemund, noch Kolmanskop staat erin. Oranjemund vond ik in een andere atlas

wel: op de noordelijke oever van de monding van de Oranjerivier, dus in Zuidwest-Afrika/Namibië. De naam Kolmanskop(pe) heb ik nog niet teruggevonden, maar klinkt erg Zuidafrikaans.

De frankering is fraai. De zegels van 1 kroon en 60 senti Päts zie je niet vaak op brief. Het porto klopt niet helemaal: 25 s. + 20 s. voor een aangetekende brief, plus 2 × 60 s. luchtpostrecht voor een aangetekende brief van 5-10 gram ('9 gr.' linksboven op de brief), totaal 165 s.

De stempels op de achterzijde bevestigen dat de brief met de Poolse maatschappij LOT van Tallinn naar WARSCHAU werd gevlogen. Vandaar vloog de brief naar LE BOURGET bij Parijs (2-3 febr. 1938).
Hoe de brief vervolgens in Zuid-Afrika kwam, valt niet te zien, wel dat hij op 14 februari het spoorwegknooppunt DE AAR in dat land passeerde. Nog eens zes dagen later schrijft een postambtenaar 'Kolmanskoppe an: 20.II.38'.
Al met al was de brief precies 3 weken onderweg.

Tot nu toe had ik al veel plezier gehad aan m'n aanwinst, maar het wellicht mooiste kwam op het einde.
De brief werd op 31 januari 1938 aan het loket van het postkantoor in KURESSAARE op het eiland Saarema afgestempeld, maar een dag later was de brief volgens het stempel op de achterzijde daar nog steeds. En ... via Tallinn op 2 februari al in Warschau.
Mijn conclusie is dat de brief, vanwege de ijsgang tussen Saarema en het vasteland, per binnenlandse luchtpost is gevlogen van Kuressaare naar Tallinn (*Estland-handboek*, blz. 377). Over de weg, per boot en per trein naar Tallinn had de brief nooit op 2 februari in Warschau kunnen zijn...
Mooi hè!

ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN

The Post-Rider, nr. 28, juni 1991.
Canadian Society of Russian Philately.
Drie bijdragen staan in relatie tot het baltisch gebied: 'Brieven van het noordelijke leger naar Tallinn in 1919' (echt/vals?), 'Pakketkaarten uit de Letse Sovjetrepubliek 1919' en een overzicht van de nieuwe Litouwse zegels en postwaardestukken van de hand van V. Bubnys. Daarnaast twee langere artikelen over de ovale postwagonstempels (door Rev. L.L. Tann) en het speciale l.p.-stempel van de lijn Leningrad-Berlijn (R. Taylor).
Weer een lezenswaardig nummer!

ПОЧТА, nr. 10, juni/juli 1991.
The Australia and New Zealand Society of Russian Philately.
Naast een groot aantal kleine, in dit nummer drie langere bijdragen: 'Tweetalige Russisch-Perzische censuurstempels 1916-1917', 'Azerbaijan' en 'From Russia with love???', waarin nog eens wordt aangetoond dat poststukken niet alleen om de zegels en de stempels interessant zijn...

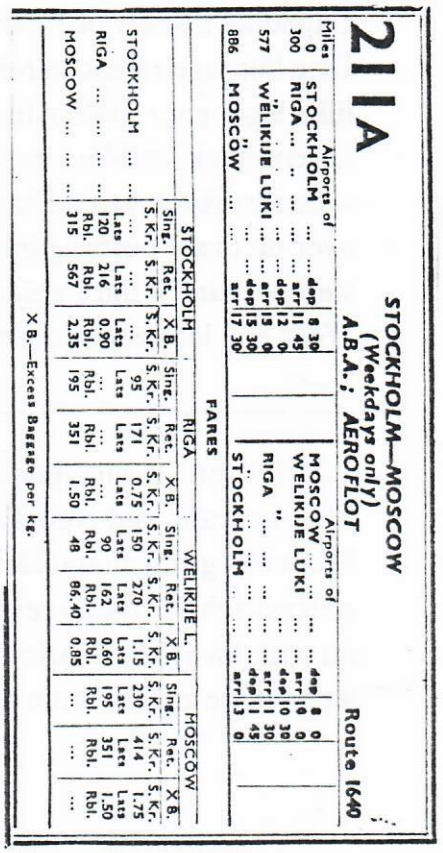
NOGMAALS: LETSE LUCHTPOST

In *Het Baltische Gebied*, nr. 17 schreef ik een bijdrage over de luchtpost van Letland. Daaruit ontstond een hartelijke correspondentie met de heer Sven Jakobson in Engeland. Hij bezorgde ons de onder afgebeelde primaire bronnen, waarvoor onze dank!

RvW

Latvijas Gaisa Satiksmes Akcija, ca. 1925 wellicht

211A STOCKHOLM—MOSCOW (Weekdays only) A.B.A.; AEROFLOT Route 1640

| Miles | Airports of | | |